

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

**MIGRACE MEZI METROPOLITNÍM REGIONEM
PRAHY A KRAJSKÝMI MĚSTY**

*MIGRATION BETWEEN METROPOLITAN REGION OF PRAGUE
AND REGIONAL CITIES*

Bakalářská práce

Jakub Štástka

Prohlašuji, že předloženou bakalářskou práci jsem zpracoval samostatně pouze
za použití literatury, která je uvedena v seznamu.

V Praze dne

Jakub Štástka

Chtěl bych poděkovat svému školiteli panu RNDr. Martinu Ouředníčkovi, Ph.D. za vynikající vedení mé bakalářské práce a za čas, který mi věnoval.

ABSTRAKT

ŠTÁSTKA, J. (2008): Migrace mezi metropolitním regionem Prahy a krajskými městy. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha

Bakalářská práce se zabývá vnitřní migrací mezi Pražským metropolitním regionem a současnými krajskými městy České republiky. V úvodu pokládá některé výzkumné otázky pátrající po vývoji migrace mezi velkými městy a identifikuje hypotézy o stavu této migrace v posledních letech. Dále se zaměřuje na diskuzi migračního procesu v rámci české a zahraniční literatury a specifika migrantů mezi velkými městy v České republice. Cílem této bakalářské práce je na základě dostupných dat z průběžné evidence stěhování Českého statistického úřadu o změně trvalého bydliště z období 1993 - 94 a 2003 - 04 analyzovat hlavní migrační proudy mezi vybranými městy a doložit intenzitu jejich vzájemných vztahů.

klíčová slova: vnitřní migrace, charakteristiky migrantů, metropolizace, suburbanizace, urbanizace, velkoměsta, krajská města, Praha

ABSTRACT

ŠTÁSTKA, J. (2008): Migration between metropolitan region of Prague and regional cities. Bachelor thesis, Charles University in Prague, Faculty of Science, Department of social geography and regional development, Prague

This work deals with internal migration between Prague metropolitan area and regional cities in the Czech Republic. In introduction, research questions searching for development of migration between big cities are asked and hypothesis about position of internal migration in the recent years are identified. Furthermore, this work is aimed at discussion of migration process within Czech and foreign literature, and specifics of migrants between big cities in the Czech Republic. The main objective of this work is to analyze the migration streams between cities and to document intensity of their correlation on the basis of available databases from the Czech statistical office's current records about changing permanent address.

key words: internal migration, characteristics of migrants, metropolization, suburbanization, urbanization, metropolis, regional cities, Prague

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
SEZNAM TABULEK.....	7
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	8
1. Úvod	9
2. Metodika.....	11
2.1 Vnitřní migrace v České republice	11
2.2 Metodické změny ve sledování migrace po roce 1990	13
3. Migrace v diskuzi české a světové literatury.....	14
3.1 Migrace jako interdisciplinární předmět.....	14
3.2 Hlavní teoretické přístupy ke studiu migrace	15
3.3 Migrační aspekty velkoměsta a urbanizace	16
3.4 Vývoj migrace v 90. letech v Česku	18
3.5 Metody srovnávání vnitřní migrace se zahraničím.....	19
4. Analýza migrace mezi regionem Prahy a krajskými městy.....	21
4.1 Vývoj a specifika migrace do velkoměst	22
4.2 Analýza hlavních migračních proudů mezi PMR a krajskými městy	23
4.3 Analýza migrantů dle věku a pohlaví	29
4.4 Analýza migrantů dle nejvyššího dokončeného vzdělání.....	32
4.5 Analýza migrantů dle rodinného stavu a důvodů stěhování.....	42
5. Závěr	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

PŘEHLED POUŽITÝCH ZKRATEK

PMR = Pražský metropolitní region

KM = krajská města České republiky

zázemí = okresy Praha - východ, Praha - západ

ČSÚ = Český statistický úřad

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Migrační saldo, obrat a index atraktivity PMR 1993-94 a 2003-04	23
Tab. 2	Migrační saldo, obrat a index atraktivity krajských měst 1993-94 a 2003-04	24
Tab. 3	Přistěhovalí vysokoškoláci do PMR z krajských měst 1993-94 a 2003-04	38
Tab. 4	Vystěhovalí vysokoškoláci z PMR do krajských měst 1993-94 a 2003-04	38

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	Migrační obrat a přistěhovalí do PMR z krajských měst 1993-94.....	25
Obr. 2	Migrační obrat a přistěhovalí do PMR z krajských měst 2003-04.....	26
Obr. 3	Migrační obrat a vystěhovalí z PMR do krajských měst 1993-94	26
Obr. 4	Migrační obrat a vystěhovalí z PMR do krajských měst 2003-04	27
Obr. 5	Charakteristiky migrace krajských měst s PMR 1993-94	28
Obr. 6	Charakteristiky migrace krajských měst s PMR 2003-04	28
Obr. 7	Migrační saldo PMR podle pohlaví a věku 1993-94 a 2003-04	29
Obr. 8	Migrační obrat PMR s krajskými městy podle věku 1999 a 2003	30
Obr. 9	Absolutní počty migrantů z/do PMR 1993-94	31
Obr. 10	Absolutní počty migrantů z/do PMR 2003-04	32
Obr. 11	Migrační obrat PMR s krajskými městy podle vzdělání 1993 a 2003	33
Obr. 12	Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 1993-94	34
Obr. 13	Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 2003-04	34
Obr. 14	Věková struktura vystěhovalých z PMR do krajských měst 1993-94	35
Obr. 15	Věková struktura vystěhovalých z PMR do krajských měst 2003-04	35
Obr. 16	Migrační obrat VŠ migrantů dle věku PMR s krajskými městy 1993-94 a 2003-04...	36
Obr. 17	Migrační saldo VŠ migrantů PMR s krajskými městy 1993-94 a 2003-04.....	37
Obr. 18	Podíl přistěhovalých VŠ na 100 VŠ vystěhovalých z krajských měst 1993-94	39
Obr. 19	Podíl přistěhovalých VŠ na 100 VŠ vystěhovalých z krajských měst 2003-04	40
Obr. 20	Podíl přistěhovalých VŠ do PMR na 1000 VŠ obyvatel 1993-94	40
Obr. 21	Podíl přistěhovalých VŠ do PMR na 1000 VŠ obyvatel 2003-04	41
Obr. 22	Věková struktura migrantů podle rodinného stavu 1993-94	42
Obr. 23	Věková struktura migrantů podle rodinného stavu 2003-04	43
Obr. 24	Podíl přistěhovalých do PMR z krajských měst dle důvodů stěhování 2003-04	44
Obr. 25	Podíl vystěhovalých z PMR do krajských měst dle důvodů stěhování 2003-04	44

Kapitola 1

Úvod

Po roce 1989 došlo k výrazným změnám ve vývoji české společnosti, což s sebou přineslo nejen změny ekonomického a politického systému, ale také tvorbu nového systému hodnot, orientace a způsobu života většiny obyvatel České republiky. Všechny výše uvedené změny se musely bezprostředně projevit také v prosazování spontánnějšího migračního chování obyvatelstva, než tomu bylo v letech předcházejících.

„Migrace obyvatelstva patří bezpochyby k nejdůležitějším a zároveň ke komplexním mechanismům vývoje geografické organizace společnosti, neboť je indikátorem interakce sociálních, ekonomických, demografických a ekologických podmínek na jedné straně a aktivně se chovajících subjektů na straně druhé“ (Hámpel, Kühnl 1993, str. 71).

„Člověk migrací reaguje na diferenciaci vnějších podmínek, ale současně také realizovanou migrací mění charakter těchto podmínek, mění poměry a vztah mezi místy vystěhování/emigrace a přistěhování/imigrace“ (Drbohlav 1999, str. 73).

Tématem této bakalářské práce je migrace obyvatel mezi metropolitním regionem Prahy a současnými krajskými městy České republiky. Metropolitní region Prahy je vymezen samotným hlavním městem a okresy Praha-východ a Praha-západ. Vytvoření tohoto regionu je důležité vzhledem k úzké provázanosti Prahy se svým nejbližším zázemím. Zvláště se to týká zde probíhajících migračních procesů. Cílem práce je na základě dostupných dat z průběžné evidence stěhování ČSÚ o změně trvalého bydliště z let 1993 - 94 a 2003 - 04 analyzovat hlavní migrační proudy mezi vybranými městy a doložit intenzitu jejich vzájemných vztahů. Ve sledovaném období se pokusíme o zhodnocení věkové a vzdělanostní struktury migrantů a vysvětlení, proč lidé migrují právě tímto způsobem. Roky 2003 a 2004 jsme vybrali zejména kvůli datové základně, kdy po roce 2004 se již v evidenci ČSÚ nesleduje nejvyšší dokončené vzdělání migrantů a důvody stěhování. Doplněním do zhodnocení vývoje a změn byly vybrány roky 1993 a 1994, které představují počátek již zmíněné transformace celé společnosti.

Analýza migrace obyvatel mezi krajskými městy a metropolitním regionem Prahy bude hledat odpovědi na následující hypotézy:

1. Předpokládáme výraznější migrační zisk hlavního města Prahy se svým záze-
mím oproti krajským městům a to vzhledem k silné centrální pozici Prahy v sí-
delním systému, ale i celkové atraktivitě hlavního města.
2. Dále předpokládáme výraznější mobilitu vzdělanější části obyvatel a tím odliv
zejména vysokoškolsky vzdělaných z krajských měst především z důvodů lep-
šího uplatnění na trhu práce, který hlavní město poskytuje.
3. Posledním předpokladem je zcela převládající imigrace obyvatel z krajských
měst do samotného hlavního města oproti jeho zázemí, které je suburbanizo-
váno především stávajícím pražským obyvatelstvem.

Na počátku i v průběhu práce jsme formulovali řadu otázek a myšlenek, z nichž někte-
ré se v této práci pokusíme zodpovědět.

1. Jak se změnila migrační toky mezi krajskými městy a Prahou se zázemím?
2. Došlo v průběhu 90. let k zatraktivnění krajských měst a zejména těch, která by-
la „nově“ ustavena po vzniku krajského členění?
3. Jak výrazný podíl má migrace mezi PMR a krajskými městy na celkové migraci
PMR s Českou republikou?
4. Odkud PMR nejvíce získává vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo? Je vlastně
tzv. „brain drain“ výrazným problémem v případě krajských měst?

Struktura této bakalářské práce je následující:

Po stručném uvedení do problematiky migrace a obsahového zaměření, jež nalezneme
v úvodní části této práce, následuje metodická část. Tato kapitola by měla osvětlit zá-
kladní metodologické změny ve sledování vnitřní a zahraniční migrace v České repub-
lice v posledních několika letech. Dále se zaměřuje také na celkový pohled na českou
statistiku vnitřní migrace a vysvětlení některý pojmů.

V další části je diskutována tematika migrace v rámci české a světové literatury. Je zde
uveden pohled na migraci jako interdisciplinární předmět, hlavní přístupy ke studiu pro-
storové mobility obyvatel, migrační vývoj velkoměst a proces urbanizace. Součástí ka-
pitoly je také pohled na vnitřní migraci v České republice v průběhu 90. let 20. století.

Jádrem celé práce je analýza migrace obyvatel mezi krajskými městy a Prahou se
svým zázemím, provedená v kapitole č. 4. V rámci těchto územních jednotek analyzu-
jeme hlavní migrační proudy doplněné o rozbor struktury migrantů podle pohlaví, věku
a zejména nejvyššího dokončeného vzdělání s důrazem na migraci vysokoškoláků.
Doplňkově se podíváme také na rodinný stav migrantů a důvody jejich stěhování.

Kapitola 2

Metodika

Jak jsme již uvedli, práce je založena zejména na analýze dat o vnitřním migračním pohybu obyvatel v České republice a to v období 1993 - 94 a 2003 - 04. Pro účely demografické statistiky jsou migranti charakterizováni věkem, rodinným stavem a státním občanstvím. Samotná migrace je určena datem stěhování, předchozím a novým bydlištěm. Do roku 2004 byl zjišťován také důvod migrace a nejvyšší dokončené vzdělání.

Český statistický úřad získával informace o stěhování do roku 2004 zpracováním statistického výkazu Hlášení o stěhování Obyv 5 - 12, za jehož vyplnění byly odpovědné ohlašovny pobytu pro případy stěhování občanů ČR a dále okresní úřadovny cizinecké a pohraniční policie ČR pro případy vnitřního a zahraničního stěhování cizinců a osob bez státní příslušnosti. Hlášení bylo vyhotoveno za všechny osoby, tedy i děti mladší 15 let a osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům. Od roku 2005 není toto hlášení ohlašovnamí pobytu při změně pobytu vyplňováno, ale potřebné údaje o stěhování získává ČSÚ na základě dohody s Ministerstvem vnitra z Centrálního registru obyvatel.

2.1 Vnitřní migrace v České republice

Důležité je vymezení pojmu stěhování (migrace), které představuje prostorové přemísťování osob přes administrativní hranice územní jednotky spojené se změnou bydliště. Demografická statistika České republiky pokládá za stěhování změnu trvalého bydliště z obce do obce, nebo v Praze z jednoho urbanistického obvodu do jiného. ČSÚ sleduje počet případů stěhování, nikoli počet stěhujících se (někteří se totiž mohli stěhovat dvakrát nebo vícekrát). Záleží také na tom, zda dochází k migraci v rámci České republiky, kdy se hovoří o tzv. vnitřním stěhování, nebo jde o změnu trvalého pobytu z ČR do ciziny či naopak (nezáleží přitom, zda jde o občana ČR nebo cizince), jde o tzv. zahraniční stěhování.

Avšak ani toto vymezení není zcela korektní. Mohli bychom to uvést na hypotetickém příkladu, kdy se občan ČR stěhuje v rámci jedné ulice hlavního města, kterou ovšem prochází hranice urbanistických obvodů (jedná se tudíž o stěhování), nebo mění trvalé bydliště z jednoho konce na druhý v rámci stotisícového města (nejedná se o překročení administrativní hranice, tudíž nejde o stěhování). Za připomenutí rozhodně stojí také fakt, že výsledky o stěhování publikované ČSÚ nemají stoprocentní vypovídací hodnotu. V řadě případů lidé nahlašují změnu trvalého bydliště, ale ve skutečnosti se nikam nestěhují, nebo naopak se lidé přestěhují, ale trvalé bydliště si nechávají na původní adrese. Určitý problém se vyskytoval také při uvádění důvodů ke stěhování, kdy měli stěhující se na výběr pouze jednu možnost. Většina obyvatel ale při změně svého bydliště nemá ke stěhování pouze jeden jasný důvod. V současné době se již tato informace nesleduje.

Vnitřní stěhování v České republice lze rozdělit na následující typy:

- stěhování mezi obcemi v hranicích okresu
- stěhování z okresu do okresu v hranicích kraje
- stěhování z kraje do kraje na území České republiky
- stěhování mezi urbanistickými obvody v hlavním městě Praze (od roku 1992)

Nezbytnou součástí metodické části je také vymezení a definování pojmů, se kterými jsme v průběhu analýzy pracovali. Pro rozlišení pohybu do anebo ven z určité územní jednotky se používá termínů přistěhování (imigranti) a vystěhování (emigranti). Při studiu migračních toků a jejich intenzity jsme pracovali s obratem stěhování, migračním saldem a indexem migračního salda.

Obrat stěhování (někdy „hrubá migrace“) = úhrn přistěhovaných (hrubá imigrace) a vystěhovaných (hrubá emigrace) za určitou územní jednotku za období

Migrační saldo (někdy „čistá migrace“) = rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných ve zkoumaném územní celku. Převažuje-li počet přistěhovaných do územní jednotky nad počtem vystěhovaných, jde o pozitivní migrační saldo, tedy migrační růst (zisk), naopak je-li počet vystěhovaných vyšší než počet přistěhovaných, jde o negativní migrační saldo, tedy migrační úbytek (ztrátu).

Index migračního salda (index atraktivity, efektivity) = poměr migračního salda a obratu migrace, jedná se o ukazatel efektivnosti migrace, pohybuje se v rozmezí od -1,0 do 1,0. Maximální záporné hodnoty -1,0 by nabyl index migračního salda u území, z něhož by se obyvatelé pouze stěhovali, aniž by se kdo přistěhoval, maximální kladné hodnoty 1,0 naopak u území, kam by se obyvatelé přestěhovali, aniž by se kdo vystěhoval. Protože migrace velmi intenzivně reaguje na měnící se ekonomické podmínky, je uvedený index také výstižnou charakteristikou těchto podmínek.

2.2 Metodické změny ve sledování migrace po roce 1990

V posledních několika letech prošlo sledování nejen zahraniční, ale i vnitřní migrace několika metodickými změnami. Výrazný zásah do metodiky sledování stěhování na území České republiky přineslo zrušení vyplňování statistického výkazu Hlášení o stěhování Obyv 5 – 12, za které byly odpovědné ohlašovny pobytu. Tato změna proběhla v roce 2004 a přinesla s sebou také ukončení evidence důvodů stěhování a nejvyššího dokončeného vzdělání migranta. Od roku 2005 se tedy údaje o stěhování získávají z Centrálního registru obyvatel.

Výraznější změny v tomto ohledu nastaly v případě zahraničního stěhování a především změn definice stěhující se osoby a z toho plynoucí změna sběru dat. „Do roku 2000 byla za stěhující považována osoba, která změnila adresu trvalého pobytu.“ (Holá 2005, str. 70). „U cizinců tato vazba na trvalý pobyt znamenala, že za přistěhovalého do ČR byl cizinec považován až v okamžiku, kdy v ČR získal povolení k trvalému pobytu, což mohlo být i několik let po příchodu do ČR.“ (Holá 2005, str. 70).

Počínaje rokem 2001 byla definice stěhující se osoby změněna (pouze u cizinců, protože u občanů ČR tato změna není možná z legislativních důvodů) a za stěhující se cizince jsou nadále považovány následující kategorie osob, jež mění trvalý pobyt:

- cizinci s pobytem na víza nad 90 dní od okamžiku, kdy doba jejich pobytu v ČR překročila jeden rok (z důvodů rozlišování krátkodobé a dlouhodobé migrace)
- cizinci s povolením k trvalému pobytu
- azylanti (cizinci, kteří v ČR získali azyl)

„V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské Unie dne 1. 5. 2004 vstoupila v platnost novela zákona 326/1999 Sb. o pobytu cizinců. Tato novela zohlednila připomínky ČSÚ ohledně explicitního rozpoznávání tzv. krátkodobé a dlouhodobé migrace podle typu víz a povolení a v rámci ní byly zavedeny nové kategorie cizinců pobývajících v ČR. Přestalo být tedy nutné kromě vybraných kategorií sledovat ještě délku pobytu a statistika migrace se u cizinců nadále odvozuje pouze podle výčtu kategorií cizinců, jichž se „Hlášení o stěhování“ týká. Cizinecká policie rozeznává dvanáct kategorií cizinců pobývajících na území České republiky.“ (Holá 2005, str. 73).

Kapitola 3

Migrace v diskuzi české a světové literatury

Základní literatura zabývající se tématem prostorové mobility obyvatel je poměrně rozsáhlá. Tato kapitola se snaží nahlížet na migraci skrze různé teoretické přístupy hledající obecné zákonitosti a pravidelnosti v migraci. Zařadili jsme sem také řadu případových studií, článků a analýz, které se zabývají nejen obecnými regionálními tendencemi, ale i specifiky migračních procesů, struktur migrantů a jejich sídelních preferencí. Přestože je prostorové mobilitě obyvatel věnováno množství pozornosti řady autorů, neustále se objevují nové vztahy a souvislosti, které vznikají především s neustálým dynamickým vývojem společnosti. Tento zájem o migraci obyvatel je možné vysvětlit zvláště díky vysoké integritě tohoto procesu v rámci celého systému a různých pohledů, jak na ni může být nahlíženo.

3.1 Migrace jako interdisciplinární předmět

Drbohlav (1999, str. 73) říká, že „migrace obyvatelstva je nadmíru složitý, široce podmíněný proces. Právě rozmanitost podmíněnosti tohoto procesu i různorodost jeho důsledků si vynucují pozornost celé řady vědních disciplín – zvláště pak geografie, sociologie, demografie, ekonomie a historie – a návazně i vytváření interdisciplinárních výzkumných kolektivů.“ Podobnými myšlenkami přispívá i *Čermák (1996, str. 179)*, jež uvádí, že „migrace je vývojovým indikátorem interakce sociálních, ekonomických, demografických a ekologických podmínek na jedné straně a aktivně se chovajících subjektů na straně druhé.“

Migraci obyvatelstva je nutno chápat jako výsledek spolupůsobení ekonomických, politických, sociálních, kulturních a přírodních faktorů (*Drbohlav 1998, Čermák 1997*). Ekonomické motivy jsou nejvýznamnější determinantou většiny migrací a citlivým indikátorem ekonomického vývoje (*Čermák 1993*). Migrační chování obyvatel je rovněž velmi výrazně ovlivněno politickými faktory. *Drbohlav (1999, str. 74)* přímo říká, že „politikum vstupující do hry mnohdy významně deformuje přirozenost migračních procesů, což ztěžuje zejména explanační úsilí vědy a omezuje možnosti prognózování.“

Mezi nejdůležitější faktory ovlivňující migraci uvádějí *Anděl, Bičík (1980, str. 152)*:

- dosažená úroveň ekonomického a sociálního rozvoje dané oblasti nebo státu
- strukturální faktory, tj. demografické, sociální, ekonomické a podobné charakteristiky obyvatelstva
- geografické rozmístění obyvatelstva v území, kdy mobilitu obyvatelstva a její jednotlivé podtypy výrazně ovlivňuje místo bydliště a úroveň jeho vybavení

3.2 Hlavní teoretické přístupy ke studiu migrace

Migrace je nejdůležitějším nositelem změn v prostorové struktuře obyvatelstva. Můžeme ji definovat jako určitou formu prostorové mobility obyvatelstva, při níž dochází ke změně trvalého bydliště obyvatel (*Kühnl 1975*). Tento proces také úzce souvisí s vývojem prostorové organizace společnosti.

Podle *Hampla (1996)* dochází v průběhu tzv. globální revoluce moderní doby, kterou prochází vyspělé země v posledních stoletích, k postupnému vývoji od relativně statické společnosti ke společnosti dynamické v souvislosti s přechodem od preindustriální společnosti přes industriální až po postindustriální. V posledním stádiu tohoto vývoje dochází ke kvalitativním proměnám integrálních vývojových procesů geografické organizace, tj. procesů koncentrace a hierarchizace.

Drbohlav (1999, str. 75) říká: „Prostorová mobilita není pouhým fyzickým přemístěním, ale je to též proces výběru místa, spojený s emocionální vazbou k objektům či prostorovým celkům.“ V této souvislosti také dodává, že lze rozlišit jisté typy a podtypy prostorové mobility obyvatel:

- **migrace** (jako jednorázové, relativně trvalé přemístění)
- **pravidelné pohyby** (periodické, kyvadlové) - dojíždka do zaměstnání, škol
- **nepravidelné pohyby** (návrátové) – dojíždka za nákupem potravin, dojíždka za nákupem nepotravinářského zboží, dojíždka za službami vyšší vybavenosti, krátkodobé (víkendové a další) rekreační a dlouhodobé rekreační cesty atd.

Tato typologie jistě není úplná, protože rozdělení do různých forem a typů závisí na třídících kritériích, jako vzdálenost, směr, čas, příčiny, překročení hranic různých typů, proces rozhodování a mnohé další (*Drbohlav 1998*).

Jedním z nejvýznamnějších představitelů migračních konceptů a teorií je *Ravenstein (1885, 1889)*, který ve svých studiích formuloval deset základních migračních zákonů („the Laws of Migration“). V těchto pracích byla vzata v úvahu nejen geografická poloha daného regionu či socio-demografické ukazatelé potenciálních migrantů, ale i celkový charakter prostředí z pohledu ekonomického a sociálního. *Drbohlav (1999, str. 83)* uvádí, že „tyto zákony byly a jsou často problematicky interpretovány tím, že není brán

náležitě do úvahy jejich specifický časový i regionální kontext“. Navíc přidává, že Ravenstein nespecifikováním role vnitřní a mezinárodní migrace odstartoval vlnu „vnitřních“ problémů migračních teorií. Jeho přístupy se staly velmi oblíbenými a užívanými na konci 19. století a v první polovině 20. století. Lee (1969) a Shaw (1975) patří mezi nejznámější pokračovatele ravensteinovského přístupu k prostorové mobilitě obyvatel (Drbohlav, Uherek 2007, str. 130).

Při studiu migrace hraje důležitou roli také vzdálenost, proto se někdy při analýzách migrace používá v různých modifikacích tzv. gravitační model, který zvažuje vliv velikosti sídel a jejich vzdálenosti (např. Zipf 1946).

V průběhu 50. - 70. let 20. století přišli Bogue (1952) a Peterson (1970) s novým působením faktorů, jež jedince z daného místa vypuzují („push“ faktory), a těmi, které naopak daného jedince přitahují do cílového místa migrace („pull“ faktory). Lee (1969) rozšířil „push-pull“ efekt o různé podmínky a příležitosti, které existují mezi místem přistěhování a vystěhování. V 70. letech 20. století americký geograf Zelinsky (1971) formuloval vývoj prostorové mobility do pěti stádií konceptu „mobility transition“, kde se pokouší o aplikaci principů prostorové difúze inovací na zákony migrace.

Drbohlav a Uherek (2007) ve svém článku „Reflexe migračních teorií“ uvádí ještě několik hlavních migračních konceptů užívaných v současnosti. Jedná se jak o teorie a koncepty dlouhodobě standardně užívané, tak i některé, které jsou neustále podrobovány diskuzi a jež vedou k vytváření jejich alternativních variant.

3.3 Migrační aspekty velkoměsta a urbanizace

Prostorová mobilita obyvatelstva velmi úzce souvisí s městským prostředím a s ním i teorie stádií vývoje měst (Van den Berg a kol. 1982), která vývoj měst rozlišuje na čtyři různé fáze: urbanizace, suburbanizace, deurbanizace a reurbanizace. S vývojem města také souvisí teorie diferenciální urbanizace (Geyer, Kontuly 1993, 1996), která hovoří o vývoji od urbanizace, přes polarizační obrat, až po kontraurbanizaci. Koncentrační a dekoncentrační procesy mohou probíhat v celém systému osídlení současně.

Procesy urbanizace, koncentrace a decentralizace se zabývají články v publikaci „Counterurbanization“ od britského geografa Championa (1989). Publikace je rozdělena do dvou částí, kde se v první autoři věnují spíše teoretickým koncepcím a obecným postřehům. Druhá část je poté věnována analýze prostorové mobility v jednotlivých zemích, mezi které patří např. Velká Británie a USA.

„Systém osídlení prochází ve svém vývoji jednotlivými stádii růstu od koncentrace na malé či rozrůstající se ploše města (městského regionu) přes zpětnou polarizaci až po dekoncentraci obyvatelstva, stagnaci dominantního města a růst středně velkých a později malých měst. Přitom růst či pokles počtu obyvatelstva je výrazně závislý na

ekonomických podmínkách ve společnosti, zejména na vyspělosti dopravní sítě a struktuře ekonomiky, ale tato změna počtu obyvatel ještě nutně neznamená prosperitu či úpadek města“ (*Ouředníček 2000, str. 364*).

Mezi změnami ve struktuře osídlení lze vysledovat čtyři trendy. Dva z nich jsou prostorově dekoncentrační a spíše homogenizující: dekoncentrace uvnitř městských aglomerací (pokračování suburbanizace) a deurbanizace. Další dva – hierarchizace regionů a vznik vnitřních periferií – jsou odrazem růstu vlivu hierarchizace sídelního systému (*Horská, Maur, Musil 2002*).

V případě procesu prostorové mobility dnes podle *Drbohlava (1998)* současně probíhá:

- růst variability typů prostorové mobility
 - koncentrace (metropolitní oblasti)
 - dekoncentrace
 - víceméně rovnocenná migrační výměna mezi jednotlivými centry
- prostorová stabilita prostřednictvím dočasných, vratných, cirkulačních procesů

V české literatuře se nejvýrazněji věnuje problematice migrace měst a to zejména hlavního města Prahy především *Čermák (1989, 1999)*. Např. v článku „Migrační aspekty dlouhodobého vývoje Prahy se zvláštním zřetelem k transformačnímu období devadesátých let“ se věnuje vývoji prostorové mobility v hlavním městě a to již od počátku vzniku Prahy. V části analyzující migrační bilanci v 90. letech upozorňuje na velmi výrazné důsledky transformačního procesu a s tím spojený velmi silný rozmach nového typu migrace – suburbanizace.

Velmi výraznou publikací v 80. letech 20. století v Československu se stal sborník „Migrace do velkoměst“ (1982). Jedná se o sborník článků zabývajících se migračními aspekty v několika socialistických velkoměstech – Praze, Varšavě, Budapešti, Berlínu. Příspěvek *Hampl (1982)* analyzuje postavení Prahy v regionální sídlení struktuře Čech a věnuje se vývoji koncentrace obyvatelstva a systému osídlení na území České republiky již od poloviny 19. století. *Konečná (1982)* v článku „Migrační statistika v hlavním městě Praze“ hodnotí výsledky průběžné statistiky se sčítáním lidu z pohledu obsahové interpretace, tak i kvality získaných dat. Příspěvky (*Koubek 1982, Kára 1982*) opět hodnotí některé podstatné rysy migrační bilance hlavního města. Kladen je důraz na demografické, sociální a ekonomické aspekty, jež prostorovou mobilitu pražského obyvatelstva ovlivňují.

Výše uvedený sborník vznikl u příležitosti mezinárodního srovnávacího výzkumu socialistických zemí se stejným názvem. V rámci toho bylo také provedeno šetření u náhodně vybraných osob přistěhovalých do Prahy v roce 1983, které shrnuje *Čermák (1989)* v článku „Stěhování do Prahy ve světle výsledků výběrového šetření“. Praha v této době získávala především mladé obyvatelstvo v produktivním věku s vysokou mírou ekonomické aktivity, obyvatelstvo s vyšším vzděláním a úředníky.

3.4 Vývoj vnitřní migrace v 90. letech v Česku

V českém prostředí je vnitrostátní migraci věnována celkem velká pozornost, která se zvýšila zvláště po revoluci v roce 1989, jež pro české obyvatelstvo znamenala obrovské změny související s celkovou transformací ze socialistické společnosti na demokratickou. V tomto období vzniklo několik studií zabývajících se změnami migračního chování obyvatel na českém území.

Drbohlav a Blažek (1992) provedli studii postihující migrační procesy na základě meziokresního srovnání stěhování na přelomu 70. a 80. let 20. století. Z uvedené analýzy vyplynulo, že nejdůležitějšími proměnnými vysvětlujícími migrační procesy jsou intenzita bytové výstavby a podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva.

Podobná studie srovnávající změny proběhnuvší na počátku 90. let byla již uvedena v příspěvku „Vnitřní migrace a regionální populační dynamika – Česká republika na pozadí evropských trendů“ (*Kupiszewski a kol. 1999, str. 102*). Autoři zde uvádějí, že „z hlediska regionální populační dynamiky identifikovali jako nejdůležitější rys změn počátku 90. let pomalou, nicméně zřetelnou dekoncentraci populace z největších center osídlení zejména do suburbánních zón. Největší zisky zaznamenávají středně velká města a menší obce na úkor velkých měst a malých zemědělských sídel.“

Podobně o tomto období hovoří *Andrle (2001, str. 20)* v článku „Demografická stagnace našich největších měst“, který hodnotí populační vývoj deseti největších měst v České republice od roku 1961 až po sčítání konané v roce 2001. Autor zde považuje období 1991 - 2001 za „nejméně příznivé pro česká velkoměsta“. Docházelo k úbytku obyvatelstva nejen přirozenou měnou, ale i již zmiňovaným odlivem obyvatelstva z těchto velkoměst do středně velkých a menších měst. *Aleš (2001, str. 201)* v článku „Vnitřní migrace v České republice v letech 1980 - 1999“ analyzuje především objem a strukturu stěhování na území Česka, dále migrační proudy a hlavní příčiny stěhování. Autor také říká, že „stěhování obyvatel – změna obce trvalého bydliště – je v České republice ve srovnání s jinými zeměmi méně rozšířeno, obyvatelstvo České republiky je územně stabilní.“

Ptáček a kol. (2005, str. 223) ve studii „Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991 - 2004“ uvádí, že „za nejdůležitější znaky migrace ve sledovaném období lze označit pokles migrační mobility a postupný zvrat v migrační bilanci podle velikostních skupin obcí. Významnou úlohu také sehrává rozvoj suburbanizačních procesů a postupné nahrazování mobility dalšími formami, jako je nedenní dojížděka za prací, dočasná a zahraniční migrace.“

„Novým fenoménem migračních vztahů v osídlení v devadesátých letech v Česku jsou suburbanizační procesy. Tyto procesy souvisejí s obecnými vývojovými tendencemi sídelních systémů a jsou nejdůležitější součástí dekoncentračních trendů probíhajících v České republice.“ (Čermák 2005, str. 175)

Analýzám vnitřní migrace v České republice a zejména pak migračním analýzám hlavního města Prahy se věnují některé diplomové práce. Hamáčková (1997) v práci „Meziokresní migrace v České republice v letech 1961 - 1995“ sleduje změny síly a směru působení migračních proudů mezi jednotlivými okresy. Práce potvrzuje dlouhodobé trendy snižování počtu migrantů, migrační vzdálenosti a velké změny v regionálním rozložení migrační bilance. Již specificky zaměřená je diplomová práce „Prostorová mobilita obyvatelstva ve Středočeském kraji (1992 - 2002)“ (Mutlová 2006), kde autorka opět studuje nejsilnější proudy a směry pohybů obyvatelstva mezi Středočeským krajem a ostatními kraji České republiky. Zvláštní pozornost také věnuje vztahu Praha – Středočeský kraj a charakteristikám migrantů. Špaček (1998) v práci „Migrace obyvatel v Praze v letech 1992 - 96“ rozsáhle analyzuje migranty (dle pohlaví, věku, rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání a důvodů migrace), jak z pohledu stěhování uvnitř Prahy, tak i mimo hlavní město. Podobného zaměření je i práce „Migrační analýza zázemí Prahy s ohledem na suburbanizační procesy“ (Šrtr 1997), která se zabývá suburbanizací pražské aglomerace, migrační analýzou zázemí Prahy včetně regionálních diferenciací. Nejnovějším přírůstkem řady prací zabývajících se vnitřní migrací v České republice je diplomová práce „Vnitroměstská migrace v Praze v letech 1992 - 2006“ (Šustrová 2008). Autorka zde hodnotí urbanizační procesy na základě migračních dat a sledování migrace vysokoškolsky vzdělaných. Důraz také klade na studium sociálních charakteristik migrantů v pražských sídlištích. Část práce je věnována hodnocení velikosti a struktury migrace na úrovni celého hlavního města v retrospektivě.

3.5 Metody srovnávání vnitřní migrace se zahraničím

Srovnání vnitřní migrace obyvatel v různých zemích není jednoduché, přestože jsou údaje o této prostorové mobilitě sledovány skoro v každé zemi příslušným statistickým úřadem. Největším problémem je měření vnitřní migrace, protože neexistuje žádná mezinárodní dohoda o způsobu jejího měření. Bell (2003) ve své studii vymezuje šest hlavních problémových oblastí:

- porušení předpokladů stejné rozlohy, stejného geografického profilu, stejné hustoty zalidnění a stejného územního rozdělení ve srovnávaných zemích
- různé definice migranta
- různé intervaly, během nichž je migrace měřena
- časová nekompatibilita měření migrace v různých zemích
- různé typy dat, která jsou sbírána
- různá kvalita dat, kvalita jejich zpracování a jejich různá dostupnost

Huber (2005) provedl v některých evropských zemích srovnání vnitřní migrace na počátku a na konci 90. let 20. století. Zjistil významný rozdíl mezi západní Evropou, která byla reprezentována Belgií, Dánskem, Německem, Nizozemskem a dalšími, a zeměmi bývalého východního bloku. Středomořské země reprezentované Španělskem a Itálií se mírou migrace blíží spíše bývalým komunistickým zemím. Při porovnávání hrubé míry migrace patří Česká republika k zemím s velmi nízkou úrovní vnitřní migrace. Z hlediska čisté míry migrace v roce 1999 Česká republika výrazně převyšovala ostatní postkomunistické země. Ačkoliv je tedy obecně míra migrace českých domácností z pohledu mezinárodního srovnání velmi nízká, vnitřní migrace v České republice začala být v 90. letech velmi specifická, a to zejména výraznější migrací jen do určitých regionů. Tuto situaci potvrzuje podstatně vyšší hodnota čisté míry migrace v roce 1999 v porovnání s rokem 1992.

Rees, Kupiszewski (1999) provedli srovnání vnitřní migrace ve vybraných evropských zemích pomocí tzv. Courgeaunova K (*Courgeau, 1973*), které se snaží překonat rozdíly v počtu územních jednotek mezi státy, a došli k podobným výsledkům jako *Huber (2005)*. Na základě těchto dvou srovnání lze Českou republiku zařadit mezi země s poměrně nízkou mírou prostorové mobility. Největší příčinu lze spatřit především v demotivaci obyvatel k přesídlování v období před rokem 1989.

Kapitola 4

Analýza migrace mezi regionem Prahy a krajskými městy

Tato část práce je věnována stěhování obyvatel mezi metropolitním regionem hlavního města Prahy a dvanácti krajskými městy České republiky. Na základě dat z Českého statistického úřadu o stěhování mezi obcemi v letech 1993 - 1994 a 2003 - 2004 popíšeme hlavní směry migrace, strukturu migrantů podle jednotlivých charakteristik a migrační trendy v posledních několika letech. Nejprve nahlédneme na základní sledované charakteristiky migrace mezi metropolitním regionem Prahy a krajskými městy ve srovnání s obdobnými charakteristikami metropolitního regionu Prahy a celé České republiky. Poté si migranty rozdělíme podle směru stěhování na vystěhovalé a přistěhovalé do hlavního města Prahy a budeme studovat směry a charakteristiky migrantů – věk a pohlaví migrantů, rodinný stav, vzdělanostní úroveň migrantů a důvody migrace podle krajských měst. Zvláštní pozornost z hlediska vzdělanosti migrantů v případě stěhování mezi velkými městy budeme věnovat mladým, vysokoškolsky vzdělaným. Velký význam má tzv. „brain drain“, který se projevuje zejména odlivem vysoce kvalifikovaných osob do zahraničí, kde mají výhodnější nejen ekonomické, ale i sociální podmínky pro život. Tento trend se však začíná s nástupem nové trajektorie vývoje společnosti po roce 1989 do jisté míry projevovat i uvnitř České republiky, kdy lidé (zejména vysokoškolsky vzdělaní) odcházejí za lepšími podmínkami do velkých měst s koncentrací velkého množství ekonomického potenciálu, terciérních a zvláště pak kvartérních aktivit.

Před tím, než začneme analyzovat výše uvedené charakteristiky, tak se pro lepší pochopení významu migrace mezi velkými městy podíváme na základní vývoj a specifika stěhování do velkých měst, zvláště do Prahy (resp. metropolitního regionu Prahy) a migraci mezi ostatními územními celky. V rámci toho se zaměříme také na hlavní změny v migračním chování obyvatelstva velkých center a jejich zázemí v průběhu transformačních změn v 90. letech 20. století.

4.1 Vývoj a specifika migrace do velkoměst

Následující podkapitola se zabývá vnitřní migrací z hlediska hierarchicky uspořádaného systému osídlení. Při hodnocení migrace je zcela nezbytné víceúrovňové sledování ve smyslu velikostních kategorií obcí, neboť geografické systémy jsou vnitřně diferenciovány a hierarchizovány podle principu řádovosti (Kühnl 1975). Stěhování obyvatel do velkých měst má v rámci vývoje migrace řadu specifických a rozdílných rysů, které ho výrazným způsobem odlišují od migrace v rámci ostatních územních celků. V České republice (resp. Československu) byly tyto rozdíly deformovány v totalitárním období, kdy ve snaze o co možná největší nivelizaci a homogenizaci ve všech směrech docházelo v řadě případů k obrácenému migračnímu vývoji velkých měst. Nejvíce socialistickou migrační politikou trpělo hlavní město Praha. „Překážky, kterým byla migrace do Prahy vystavena zejména v padesátých letech, ale i později, způsobily především v populační oblasti řadu negativních změn. Nedostatečná imigrace vyvolala zvýraznění depopulačních tendencí v Praze, neboť Praha nebyla schopna zajistit svůj další populační vývoj přirozenou měnou obyvatelstva.“ (Koubek 1982, str. 125)

Právě v atraktivitě sídel podle velikosti došlo v transformačním období k zásadní změně, když byl tradiční koncentrační model z menších do větších sídel nahrazen dekoncentračním směrem (Čermák 2001). V tomto období je již patrný trend, kdy ztrácí migraci větší obce a nejvíce pak metropole.

Obecně lze říci, že mezi „pull“ faktory ve velkých městech patří podle očekávání především pracovní důvody. Hlavním „push“ faktorem se jeví bytové důvody (Andrle, Sovjaková 1998, str. 9). Přitažlivost velkých měst pro migranty záleží v mnoha případech na schopnosti města uspokojit potřeby migrantů v lepší míře, než činí sídla ostatní. Jde jak o potřeby materiálního charakteru, tj. lepší bydlení, služby, pracovní příležitosti apod., tak i o potřeby nehmotné, mezi které řadíme např. navazování širšího spektra sociálních kontaktů, zvyšování kvalifikace a její uplatnění. Kromě celospolečenských potřeb (bydlení, kvalitní životní prostředí) existují i specifické potřeby pro různé sociální kategorie obyvatelstva, které vedou ve značné míře k diferenciaci migrace do velkých měst (Illner 1982).

Vzhledem k tomu, že do měst se stěhují převážně mladší, svobodní lidé, kteří zde hledají právě výše uvedené zvýšené možnosti sociálních kontaktů a další služby, přispívají svými migračními přírůstky (jsou-li dostatečně silné) k omlazování věkové struktury obyvatelstva velkých měst. Velká města jsou také migračním cílem vzdělanější části obyvatelstva, která zde hledá lepší pracovní příležitosti a vyšší standard terciérních a kvartérních aktivit úzce souvisejících s koncentrací ekonomického potenciálu. „Vývoj migrační atraktivity daného sídla bude záviset jednak na měnící se schopnosti tohoto sídla a dalších, alternativně možných míst bydliště uspokojovat potřeby potenciálních migrantů, jednak na změnách ve struktuře a hierarchii uvedených potřeb, a tedy i na vývoji sociálního složení a hodnotového systému společnosti.“ (Illner 1982, str. 189)

Podíváme-li se na vývoj a hlavní důvody stěhování do hlavního města Prahy, nalezneme výraznou shodu s výše uvedenými charakteristikami ovlivňujícími atraktivitu měst z pohledu potenciálních migrantů. Před rokem 1989 se rozhodující část migračních pohybů do hlavního města uskutečňovala ve věku mezi 20 až 30 lety, naopak charakteristickým rysem migrace do Prahy bylo záporné migrační saldo ve věkových skupinách poproduktivního věku. Nejvíce se do hlavního města stěhovali ženatí a vdané, přičemž druhou nejčastější složkou z hlediska rodinného stavu migrantů byly svobodné osoby (Čermák 1989). Praha, stejně jako většina ostatních velkoměst, byla výrazně migračně atraktivní pro osoby s vyšším vzděláním. Souvisí to především s větší koncentrací aktivit náročnějších na kvalifikovanou pracovní sílu – instituce správní, kulturní, vzdělávací, vědecko-výzkumné apod. Během transformačních změn v 90. letech došlo také v charakteristikách migrace do velkých měst v České republice k obratu. Zejména se plně rozvinuly procesy metropolizace a suburbanizace, které byly v období socialismu utlumovány homogenizačními a nivelizačními mechanismy (Čermák 1999). I nadále je v případě vysokoškolsky vzdělaných osob patrná vyšší atraktivita větších obcí – především velkých měst nad 100 tisíc obyvatel ve srovnání s ostatní populací. Migrující ve věku 20 – 34 let se rovněž vyznačují vyšší mírou preferencí větších měst v porovnání s průměrnou populací. Dalším specifikem migrace velkých měst po roce 1989 je prosazování procesu suburbanizace. Avšak i v případě suburbanizačního procesu existují mezi jednotlivými metropolemi nezanedbatelné rozdíly (Čermák 2005).

4.2 Analýza migračních proudů mezi PMR a krajskými městy

Migrační proudy mezi metropolitním regionem Prahy a krajskými městy doznaly ve vzájemných vztazích během posledních deseti let podstatných změn. Tyto změny probíhaly na pozadí transformační přeměny společnosti v průběhu celých 90. let. Praha, jakožto nejvýznamnější národní centrum, vykazuje poměrně významné migrační vztahy se všemi oblastmi České republiky. Obecně nejsilnější jsou vztahy s oblastmi sousedními a s růstem vzdálenosti slábnou. Migrační vztahy PMR s ostatními velkými městy České republiky (v tomto případě reprezentovanými krajskými městy) mají specifický význam vzhledem k rozdílům v charakteristikách migrantů, kteří se stěhují mezi většími městy, jež jsou uvedené v podkapitole 4.1 Vývoj a specifika...

Tab. 1 – Migrační saldo, obrat a index atraktivity PMR 1993-94 a 2003-04

ukazatel	PMR s KM		PRAHA s KM		PMR s ČR	
	1993-94	2003-04	1993-94	2003-04	1993-94	2003-04
migrační saldo	533	1709	491	1449	852	3390
migrační obrat	2685	3648	2465	3225	28693	39695
index atraktivity	0,20	0,47	0,20	0,45	0,03	0,09
				1993-04	2003-04	
podíl přírůstku PMR s KM na přírůstku PMR s ČR				62,6	50,4	
podíl obratu PMR s KM na obratu PMR s ČR				9,4	9,2	

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Avšak nárůst migračního salda neprobíhal po celá 90. léta. Od roku 1994 můžeme zaznamenat postupné snižování migračních přírůstků a Praha dokonce vnitrostátní migrací začala obyvatelstvo ztrácet. „Hlavní bariérou pro stěhování do Prahy je nepříznivá situace na trhu s byty. Zatímco v 80. letech se ročně dokončovalo v Praze 8-10 tisíc nových bytů, v polovině 90. let je to pouze 1,5 tisíce.“ (Čermák 1999, str. 130) Pozdější postupný nárůst migračního salda poukazuje na zlepšující se podmínky pro bydlení nejen v Praze, ale také v jejím zázemí. Přestože zázemí hlavního města Prahy není příliš rozsáhlé, tak v procesu migrace hraje velmi významnou úlohu. Právě mezi Prahou a jejím zázemím probíhá v současnosti nejintenzivnější migrační proces – tzv. suburbanizace. Cesty řady migrantů z krajských měst právě vedou nejen do samotné Prahy, ale i jejího zázemí. Jedná se o poněkud odlišný postup, než který probíhá u migrantů z ostatních měst a obcí, jejichž převážná část se nejprve stěhuje do Prahy a naopak stávající obyvatelé suburbanizují zázemí. Přestože vrcholila intenzita migrační mobility obyvatelstva v 60. letech 20. století a od té doby docházelo k plynulému poklesu objemu vnitřního stěhování, kterým byl ještě zintenzivněn v první polovině 90. let (Čermák 2001), tak hodnoty migračního obratu mezi PMR a krajskými městy zaznamenávají opačný trend, kterým je neustálé zvyšování migrujících osob mezi vybranými jednotkami. Podíl obratu PMR s krajskými městy na obratu PMR s celou Českou republikou nedoznal velkých změn a dlouhodobě se pohybuje kolem hodnoty 9 %. Zajímavým ukazatelem je také index atraktivity, který v podstatě vyjadřuje efektivnost migrace (str. 12), přičemž výsledky ukazují na stále se zvyšující význam a atraktivitu hlavního města Prahy i celého jejího metropolitního regionu. Podrobnější údaje o počtech přistěhovalých a vystěhovalých mezi PMR a krajskými městy v přílohách 1,2.

Tab. 2 – Migrační saldo, obrat a index atraktivity krajských měst 1993-94 a 2003-04

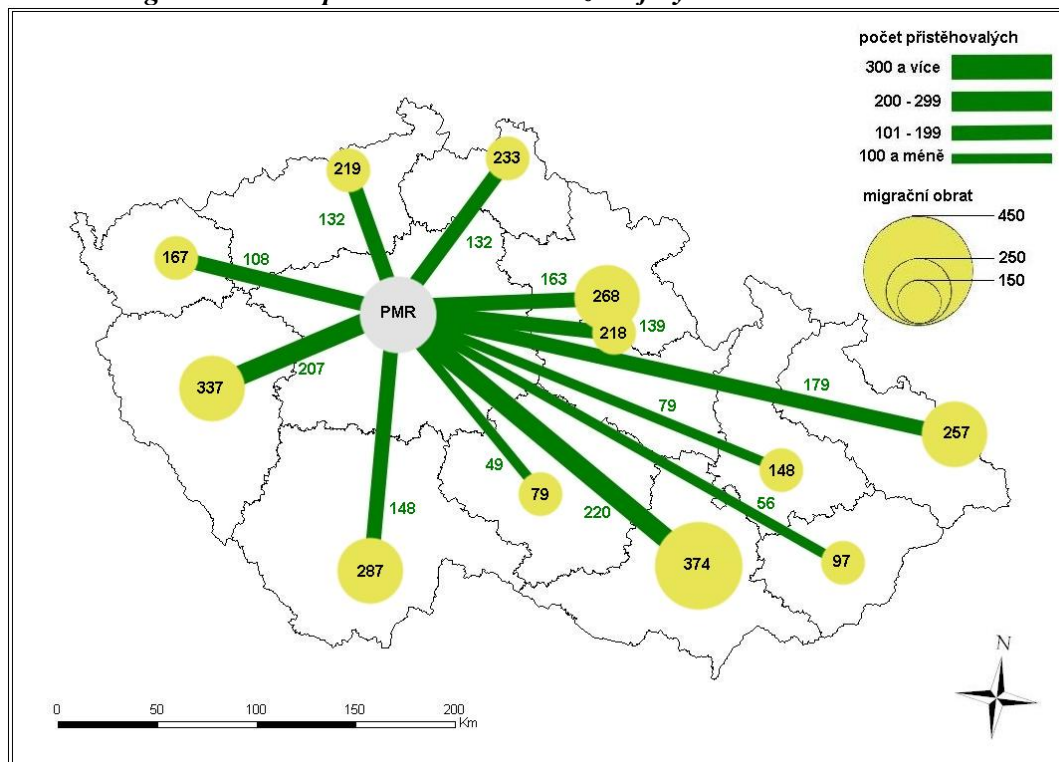
město	1993-94			2003-04		
	SALDO	OBRAT	INDEX	SALDO	OBRAT	INDEX
OLOMOUČ	-10	148	-0,07	-86	163	-0,53
ČESKÉ BUDĚJOVICE	-10	287	-0,03	-69	245	-0,28
OSTRAVA	-100	257	-0,39	-281	453	-0,62
PLZEŇ	-76	337	-0,23	-106	370	-0,29
KARLOVY VARY	-49	167	-0,29	-120	208	-0,58
LIBEREC	-31	233	-0,13	-123	322	-0,38
ÚSTÍ NAD LABEM	-45	219	-0,20	-192	390	-0,49
HRADEC KRÁLOVÉ	-58	268	-0,21	-100	317	-0,31
PARDUBICE	-61	218	-0,28	-63	197	-0,32
BRNO	-66	374	-0,18	-435	721	-0,60
ZLÍN	-16	97	-0,16	-83	146	-0,57
JIHLAVA	-19	79	-0,24	-53	118	-0,45
CELKEM	-538	2681	-2	-1709	3648	-5

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obdobný vývoj je i při sledování migračních charakteristik krajských měst (*Tab. 2*), kdy všechna hodnocená města zaznamenávají negativní migrační saldo i index atraktivity. Přitom opět můžeme konstatovat, že mezi roky 1993-94 a 2003-04 došlo k silné diverzifikaci hodnot výše uvedených charakteristik. Jedná se o typický jev, neboť před rokem 1989 byly tendence pro nivelizaci a homogenizaci ve všech oblastech.

Na několika následujících obrázcích budou hodnoceny síly vzájemných migračních vztahů krajských měst s metropolitním regionem Prahy v letech 1993-94 a 2003-04. Patrné je především zesílení migrace směřující do PMR mezi výše uvedenými roky (*Obr. 1,2*). Výraznější emigraci zaznamenávají dvě největší centra moravského systému osídlení – Ostrava a Brno. Oslabování pozice Ostravy a částečně i Brna v systému osídlení se výrazně začala projevovat na počátku 90. let, kdy propad Ostravy byl zapříčiněn zejména postupným utlumováním těžkého průmyslu a těžby uhlí. Tato situace vedla ke ztrátě atraktivity ostravské aglomerace. Podobný vývoj probíhal i v případě Ústí nad Labem. V případě Brna se projevil silný růst významu a postavení Prahy, který oslabil jeho regionální pozici v systému osídlení. K nevýrazným změnám docházelo v případě imigrace do krajských měst z pražského metropolitního regionu, kde se preference migrantů během celého transformačního období neměnily (*Obr. 3,4*). Patrný je zde pouze výše uvedený nárůst migračního obratu mezi hodnocenými jednotkami a to jmenovitě v případě Brna, Ostravy, Plzně, Ústí nad Labem a částečně Liberce. Pokles zaznamenávají i České Budějovice.

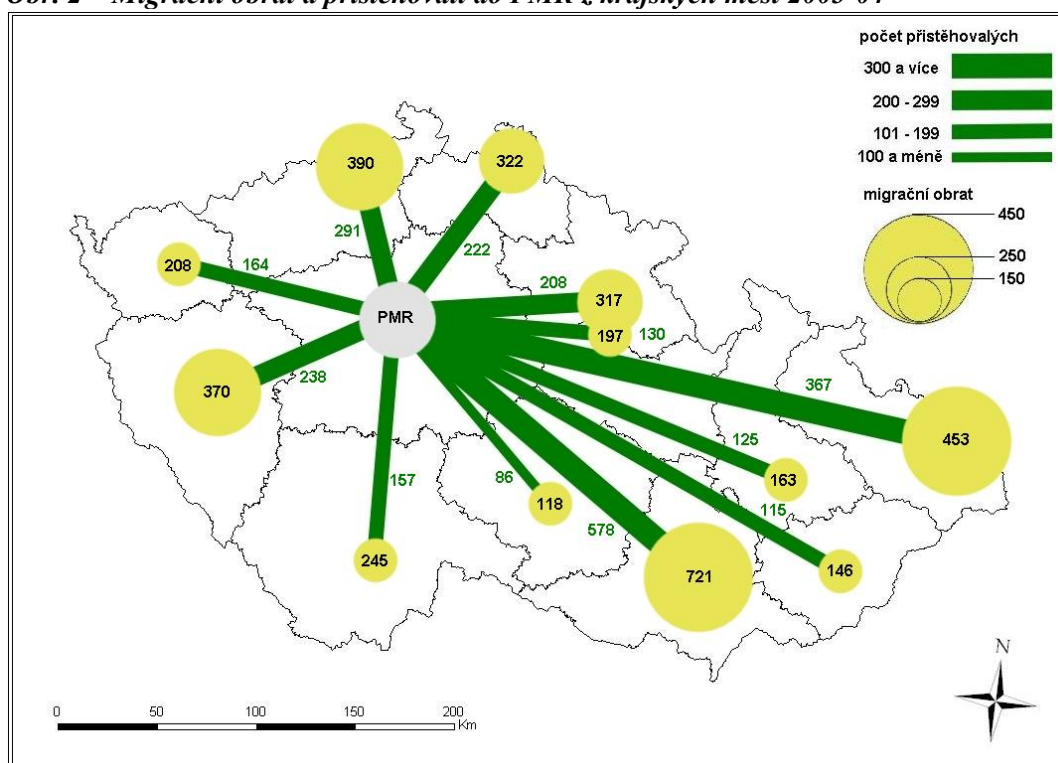
Obr. 1 – Migrační obrat a přistěhovalí do PMR z krajských měst 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

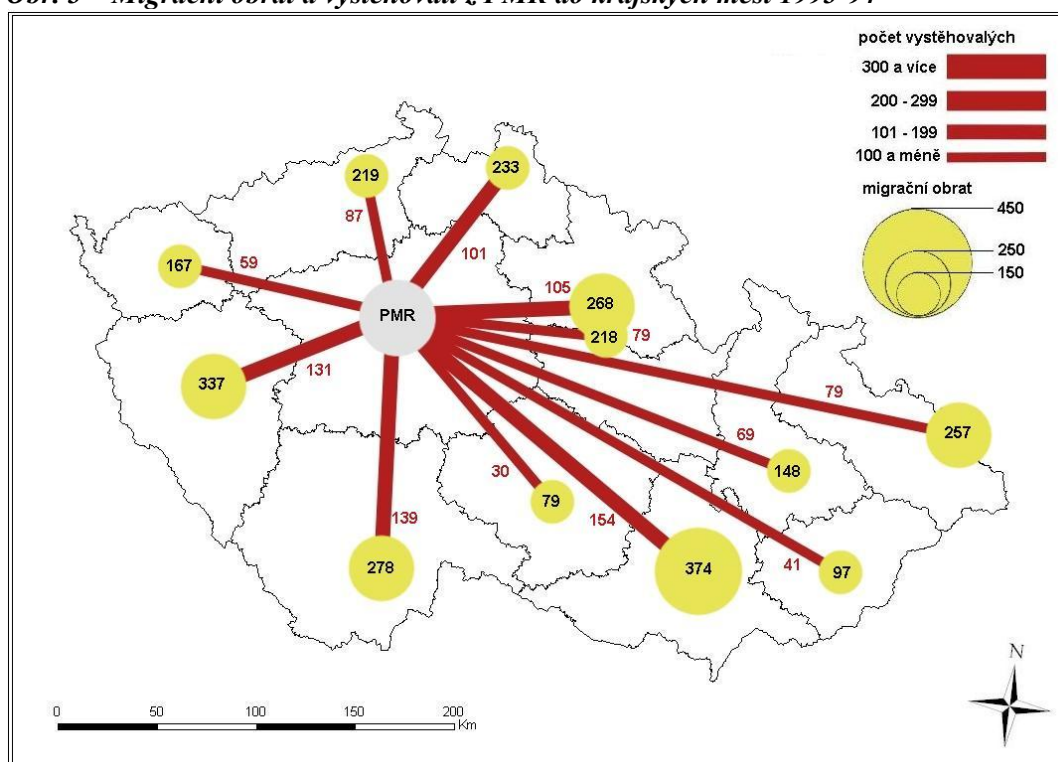
Obr. 2 – Migrační obrat a přistěhovalí do PMR z krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

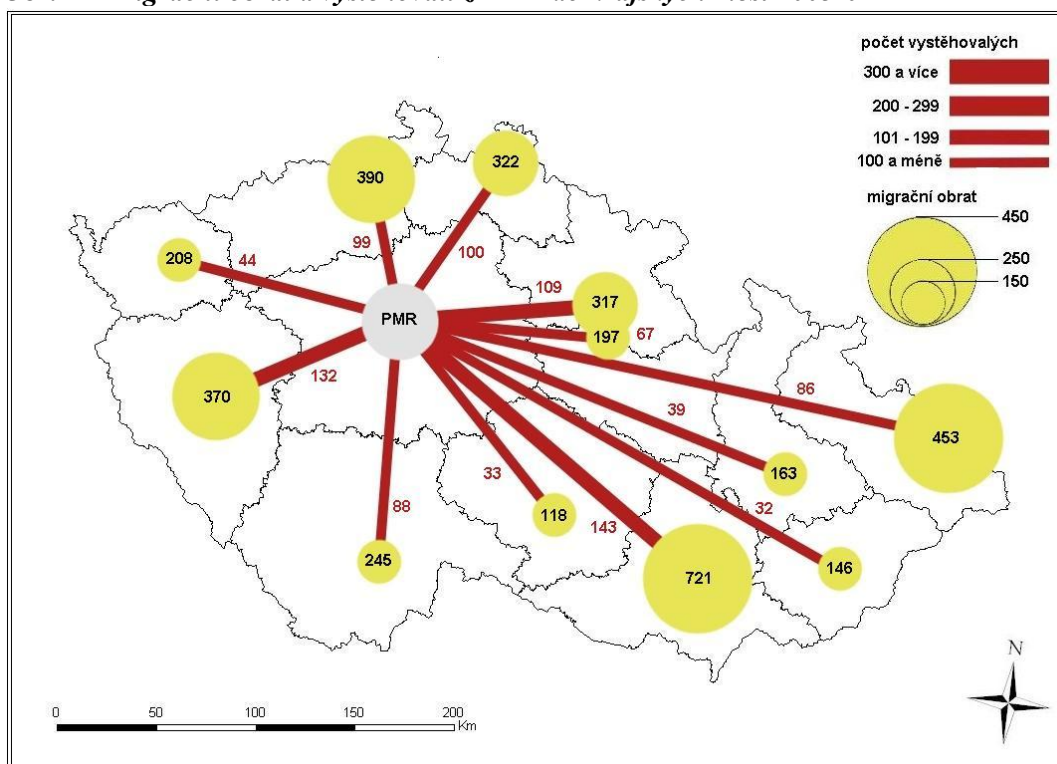
Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 3 – Migrační obrat a vystěhovalí z PMR do krajských měst 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

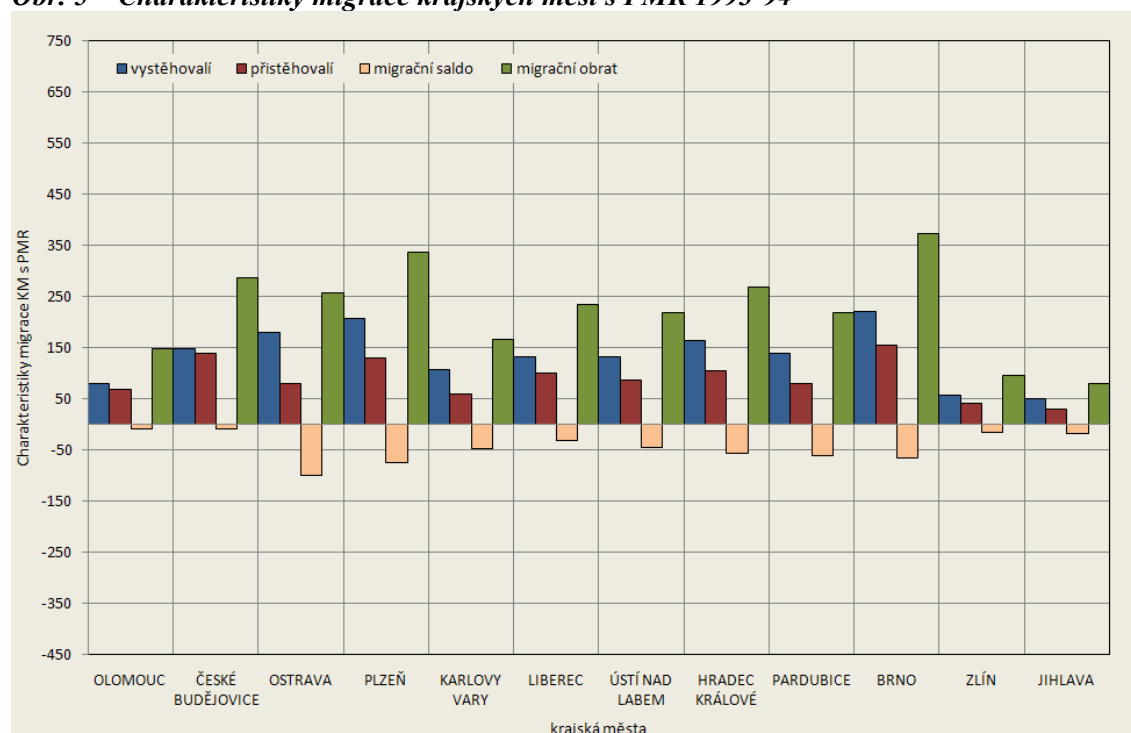
Obr. 4 – Migrační obrat a vystěhovalí z PMR do krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Při sledování základních charakteristik migrace z pohledu krajských měst zaznamenáváme některé pravidelnosti. Na počátku 90. let 20. století byly počty přistěhovalých a vystěhovalých, stejně tak i migrační saldo a obrat poměrně vyrovnané (Obr. 5). Migrační saldo ve všech krajských městech bylo vůči metropolitnímu regionu Prahy záporné. Nejvíce obyvatel ztrácela největší města, tedy Ostrava, Brno a Plzeň, naopak nejmenší ztráty zaznamenávala města v relativně periferní poloze a také města, která v územně-správním členění státu z roku 1960 neměla status krajského města. Výsledky z let 2003-04 jsou již výrazněji diferenciovány (Obr. 6). Nejvíce lidé opouštějí největší krajská města. Jejich přesun do hlavního města Prahy je spojen s jeho přirozenou atraktivitou v oblasti vyšší nabídky zaměstnání, širšího rozsahu služeb a kulturních aktivit. Na druhou stranu lidé stále častěji preferují lepší prostředí, ve kterém žijí. Nejvíce se v tomto případě projevují negativa v kvalitě bydlení (neatraktivní panelová sídliště), hluchost a prašnost z dopravy, zdravotní problémy a i sociopatologické jevy vyskytující se ve zvýšené míře ve velkých městech. Obyvatelé se snaží o propojení těchto dvou aspektů, které vyúsťují do výše zmíněných suburbanizačních tendencí společnosti. Praha je v současné době migračně zisková především díky svému zázemí. Z celkového pohledu jsou s PMR nejvíce ztrátová centra moravského a slezského prostoru (Brno, Ostrava) a v českém prostoru Ústí nad Labem a Plzeň.

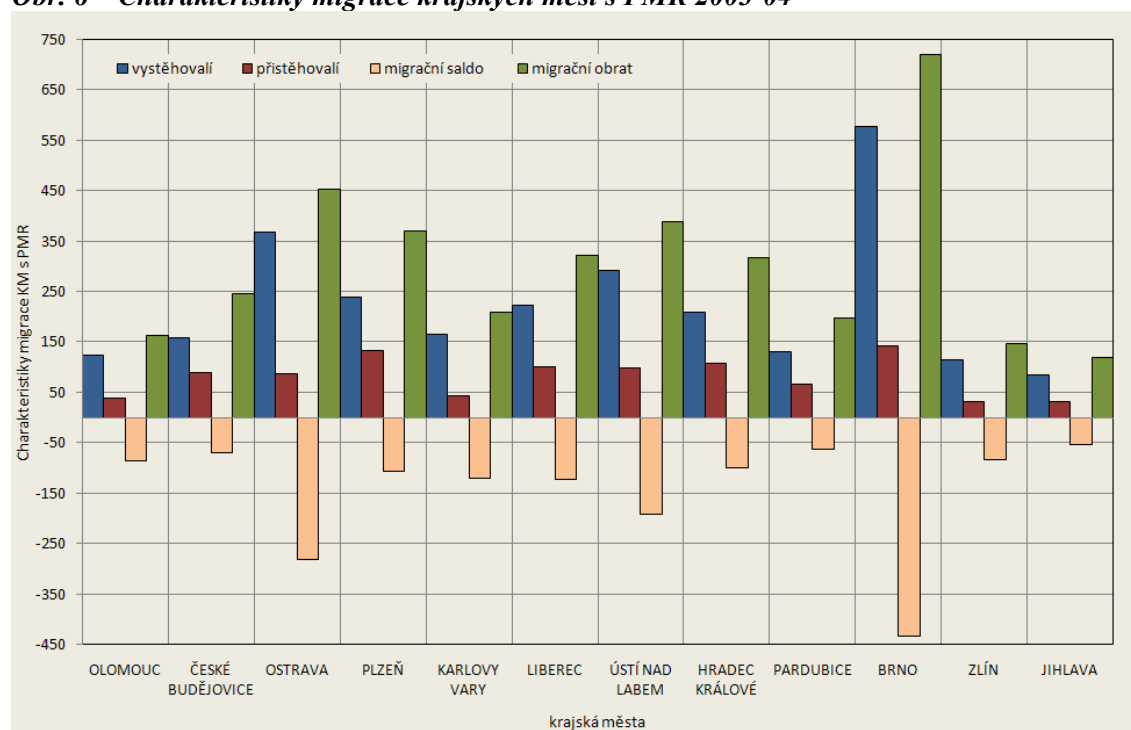
Obr. 5 – Charakteristiky migrace krajských měst s PMR 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 6 – Charakteristiky migrace krajských měst s PMR 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

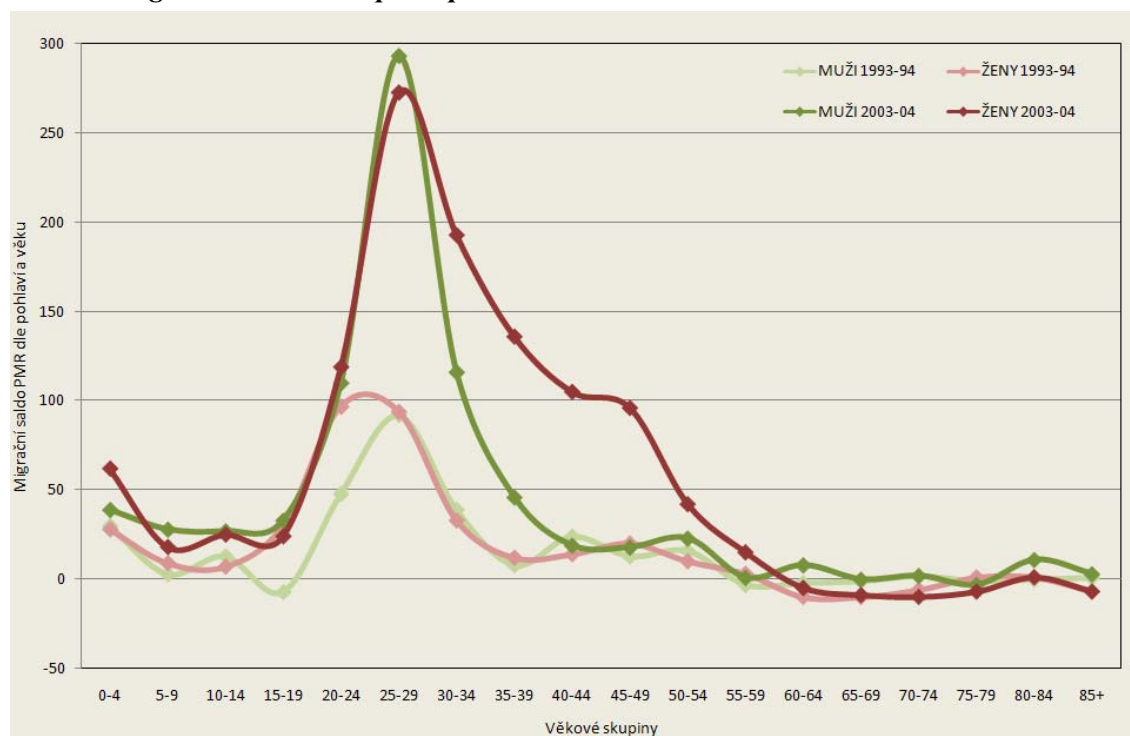
Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

4.3 Analýza migrantů podle věku a pohlaví

V následujících podkapitolách budeme sledovat nejdůležitější charakteristiky migrantů (věk, pohlaví, vzdělání, rodinný stav), které významným způsobem ovlivňují migrační chování obyvatel. Sledované specifické skupiny migrantů vykazují znatelně odlišný regionální vzorec, co se týče jejich prostorových preferencí. „Zastoupení jednotlivých věkových skupin odpovídá údajům z průběžné registrace a potvrzuje vysokou koncentraci migrantů do Prahy ve věkové skupině 20 až 29 let“ (Čermák 1989, str. 102).

Na základně grafického znázornění migračního salda (Obr. 7) mezi PMR a krajskými městy z hlediska věku a pohlaví můžeme konstatovat, že došlo k významnému nárůstu migrantů ve věku 20-40 let u mužů i žen mezi roky 1993-94 a 2003-04. Jedná se o mladé lidi, většinou jednotlivce nebo páry, kteří opouštějí původní bydliště u svých rodičů a zakládají své vlastní rodiny. Poměrně výrazný je také počet stěhujících se dětí ve věku do 5 let. To lze vysvětlit velmi špatnou situací na trhu s byty, která ve většině měst České republiky přetrvává již od počátku 90. let 20. století. Děti se tedy narodily v prvních letech společného života mladých párů, které ještě žily společně se svými rodiči. Zvýšená je v posledních letech také migrace osob ve vyšším věku, zejména pak ve věkové skupině 80-84 let. Jedná se většinou o staré a nemocné osoby, které se o sebe již nemohou sami postarat a vyhledávají v hlavním městě a jeho nejbližším zázemí služby v sociální a zdravotní oblasti.

Obr. 7 – Migrační saldo PMR podle pohlaví a věku 1993-94 a 2003-04

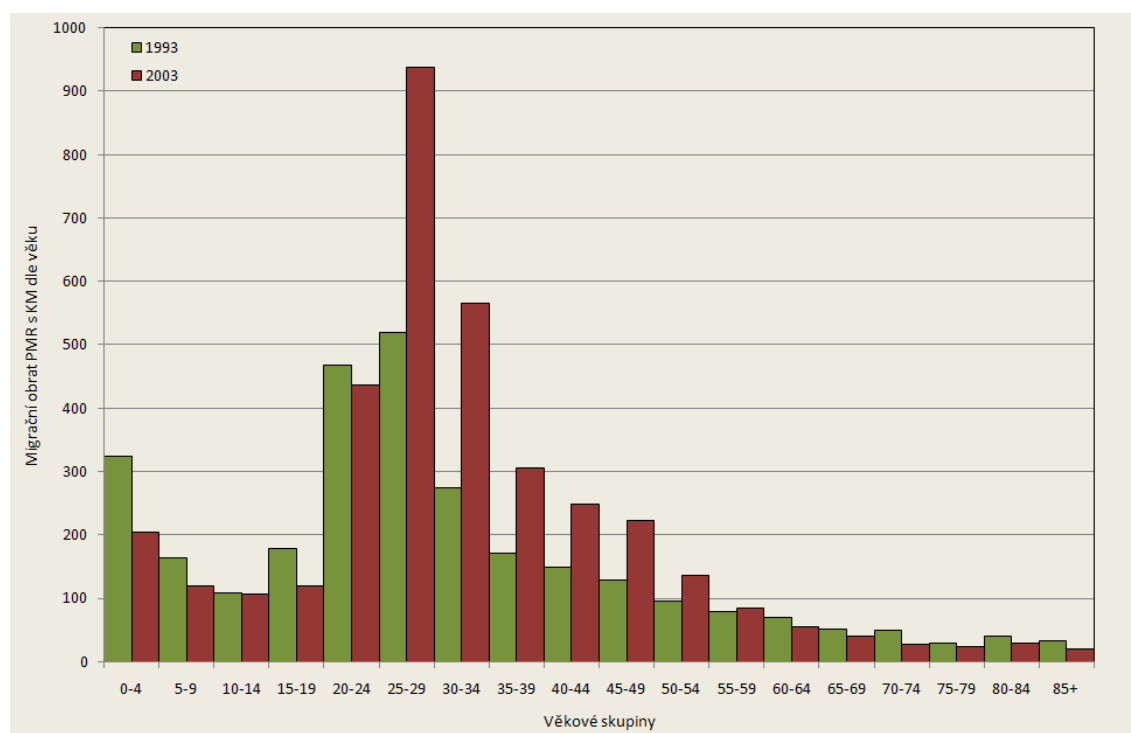
Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Domovy sociální a zdravotní péče pro seniory se nacházejí zejména v zázemí hlavního města, tedy v okresech Praha-východ a Praha-západ. Možným vysvětlením vyšší koncentrace starších osob do metropolitního regionu Prahy je také to, že lidé se na stáří stěhují ke svým dětem, kde mají kvalitní rodinné zázemí a potřebnou péči. Patrný je nárůst migračního salda u žen v období 2003-04 i ve věcích 45-54 let.

„Přes celkové ztráty Praha získává obyvatele v mladším produktivním věku (18-30 let), tedy ve věku nejvyšší migrační mobility. Ve všech dalších věkových kategoriích je bilance počtu přistěhovalých a vystěhovalých negativní“ (Čermák 2005, str. 173). Podíváme-li se na migrační obrat mezi PMR a krajskými městy podle věku (Obr. 9), tak se nejvíce stěhují právě osoby ve věkové skupině 25-29 let. Mladé obyvatelstvo, většinou svobodné a více vzdělané, má ve velkých městech mnohem větší uplatnění a také větší pravděpodobnost získání lepšího pracovního místa s dobrými platovými podmínkami a následně i kvalitnější bydlení. V roce 1993 byla tato kategorie migrantů o něco širší, nejvíce migrovali mladí ve věku 20-29 let. Zužování souvisí především s postupným přesouváním plánování sňatku a rození dětí do vyššího věku, který je nejčastěji motivem ke změně trvalého bydliště (založení rodiny). Na počátku 90. let doznívalo také vyšší zastoupení dětí do 5 let věku v souboru migrantů. Opět to souvisí s již zmiňovaným zakládáním rodin a špatnou situací na trhu s byty ve městech.

Obr. 8 – Migrační obrat PMR s krajskými městy podle věku 1993 a 2003

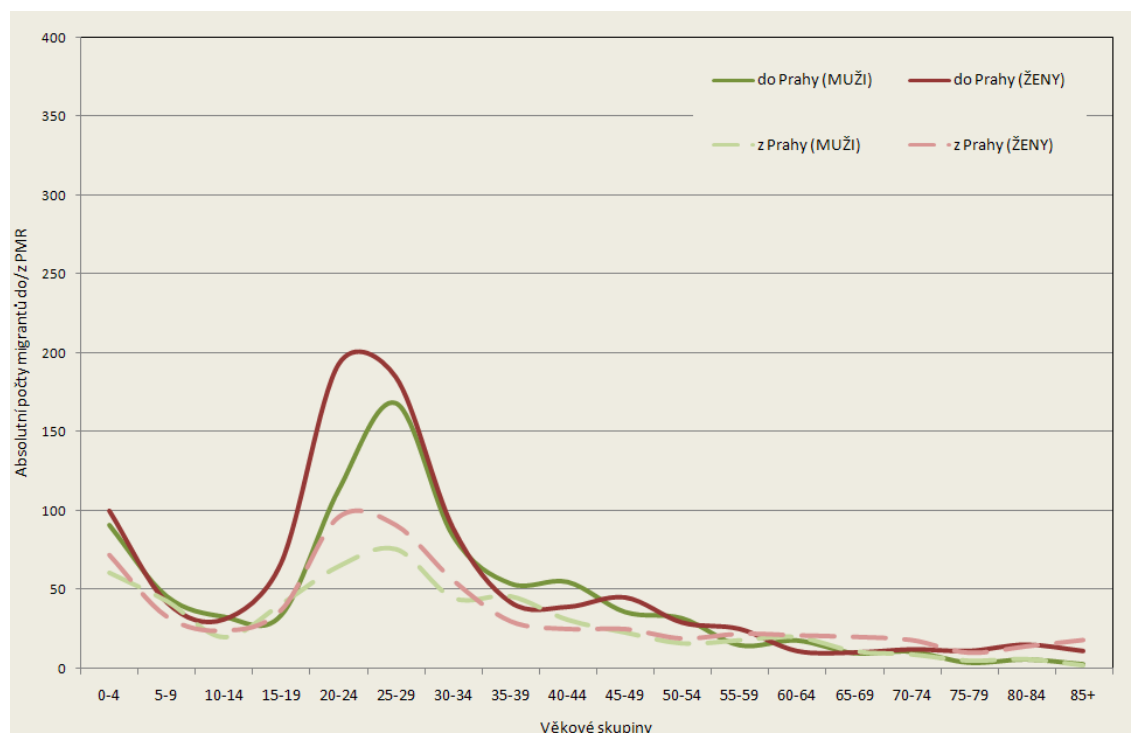
Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Podrobnější náhled na vývoj absolutních počtů migrantů podle věku mezi roky 1993-94 a 2003-04 poskytují následující dva obrázky (Obr. 9,10). Obdobně jako v případě migračního salda (Obr. 7) je jasný velký nárůst migrantů do PMR mezi sledovanými obdobími. Zatímco v letech 1993-94 se do PMR přestěhovaly ve věku 20-40 let více ženy, tak v období 2003-04 se tento trend otočil a v migraci do PMR převažují muži. Budeme-li dále intenzitu migrace v jednotlivých věkových skupinách porovnávat podle pohlaví, opět zjistíme několik obecných jevů. Ženy vykazovaly v období 1993-94 nejvyšší míru migrace v nižším věku než muži, tj. v období 20-25 let, zatímco u mužů jsou největší hodnoty dosahovány mezi roky 25-29 let, což je způsobeno především nižším věkem žen při zakládání rodin. Naopak v období po roce 2000 se oba vrcholy migrace (u mužů i u žen) spojují v jeden, který odpovídá věkové skupině 25-29 let. Projevuje se zde zmiňované zvyšování věku sňatečnosti, ženy se stále více věnují práci a budování kariéry. Podrobnější pohled na věkové složení migrantů mezi PMR a krajskými městy ve srovnání s věkovou strukturou celé populace Prahy v přílohách 3, 4, 5, 6.

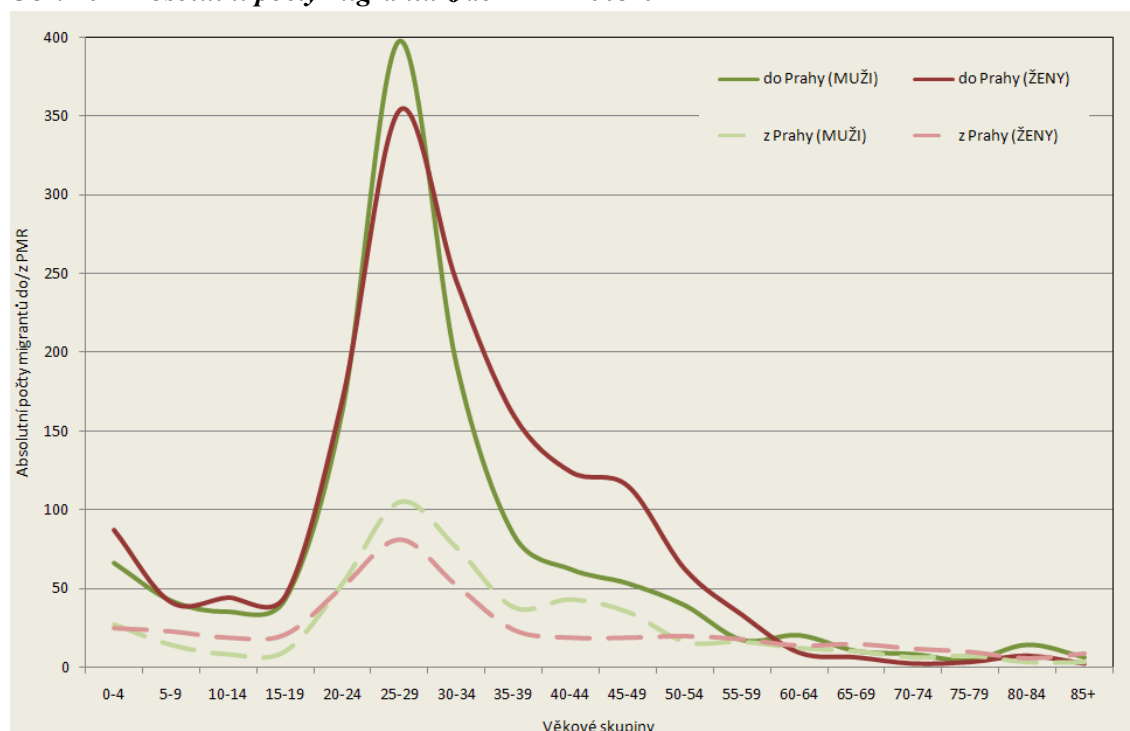
Celkově lze říci, že na věkovou strukturu migrantů mezi PMR a krajskými městy mají zásadní vliv obecné vývojové trendy společnosti probíhající v 90. letech 20. století i v současnosti. Nejvyšší míry migrace do PMR dosahují mladí lidé ve věku 20-40 let. Ve většině ostatních věkových skupin je hlavní město i se svým zázemím migračně ztrátové, nebo jsou přírůstky obyvatel v jednotlivých věcích velmi malé. V budoucnu lze očekávat především zvyšování zastoupení migrantů ve vyšším věku, neboť velká města poskytují pro tyto obyvatele kvalitní a rozsáhlou síť sociálních a zdravotních služeb.

Obr. 9 – Absolutní počty migrantů z/do PMR 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 10 – Absolutní počty migrantů z/do PMR 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

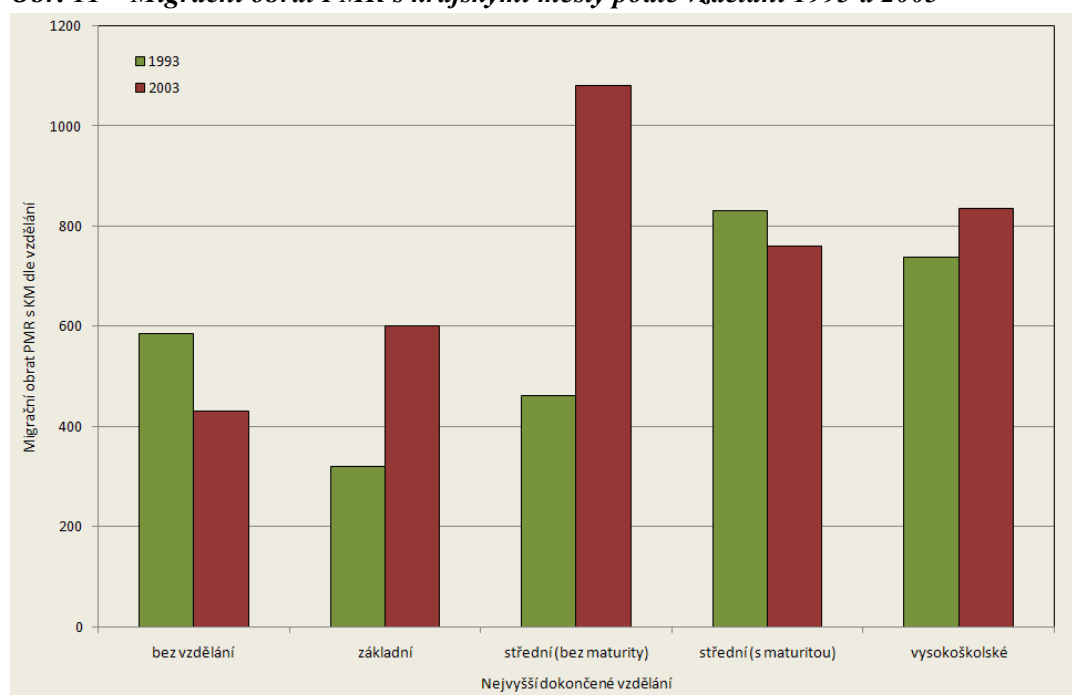
4.4 Analýza migrantů podle nejvyššího dokončeného vzdělání

Stupeň nejvyššího dosaženého vzdělání je velmi důležitou proměnnou, neboť vykazuje nejvíce specifické rysy jak u vystěhovalých, tak u přistěhovalých do Pražského metropolitního regionu. Právě vzdělanostní struktura migrantů mezi velkými městy je zcela zásadní pro jejich budoucí vývoj. Migrující osoby jsou rozděleny do pěti kategorií, tj. bez vzdělání, základní vzdělání, střední vzdělání bez maturity, střední vzdělání s maturitou a vzdělání vysokoškolské. Právě posledně uvedenému se budeme později v této podkapitole věnovat podrobněji, neboť migrace vysokoškolsky vzdělaných osob vykazuje řadu rozdílů oproti migrantům s ostatním vzděláním.

„Praha je tradičně atraktivní pro obyvatele s vyšším stupněm dosaženého vzdělání. V 90. letech se tento trend ještě prohlubuje. Zatímco ve skupinách s nižším vzděláním je záporné migrační saldo, u migrantů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním dochází k migračním ziskům.“ (Čermák 1999, str. 7) Důvody jsou zcela pochopitelné, v Praze se koncentrují terciérní a v současné době hlavně kvartérní aktivity, celá řada velkých národních i nadnárodních podniků zde má svá sídla a je zde soustředěna většina nejvyšších státních orgánů. Právě tyto organizace a podniky nabízejí mnohem více atraktivnějších pracovních pozic pro osoby s vyšším vzděláním. V níže uvedeném grafu (Obr. 11), který hodnotí migrační obrat PMR s krajskými městy podle nejvyššího dokončeného vzdělání je vidět zejména výrazný obrat v mobilitě migrantů se základním

a středním vzděláním bez maturity. V roce 1993 patřily tyto dvě skupiny k nejméně migrujícím, naopak v roce 2003 se jejich počet výrazně zvýšil, zejména pak u migrantů se středním vzděláním bez maturity. Tento jev lze připsat v poslední době se stále více rozšiřující a rozvíjející suburbanizaci a revitalizaci starých průmyslových čtvrtí ve velkých městech, které jsou přebudovávány na nové obytné domy. To s sebou přináší vyšší nároky na stavební firmy a další podniky navazující na stavební průmysl, které hledají pracovní síly právě mezi lidmi se středním vzděláním bez maturity. Příčiny můžeme ovšem hledat také v tzv. „nucené migraci“. V současnosti dochází postupně k deregulacím výše nájemného v širším centru hlavního města Prahy, kde převážně žijí starší osoby (s nižším vzděláním), které si již toto bydlení nemohou dovolit. Podobná situace platí také pro sociálně a ekonomicky slabší obyvatelstvo s nižším vzděláním.

Obr. 11 – Migrační obrat PMR s krajskými městy podle vzdělání 1993 a 2003

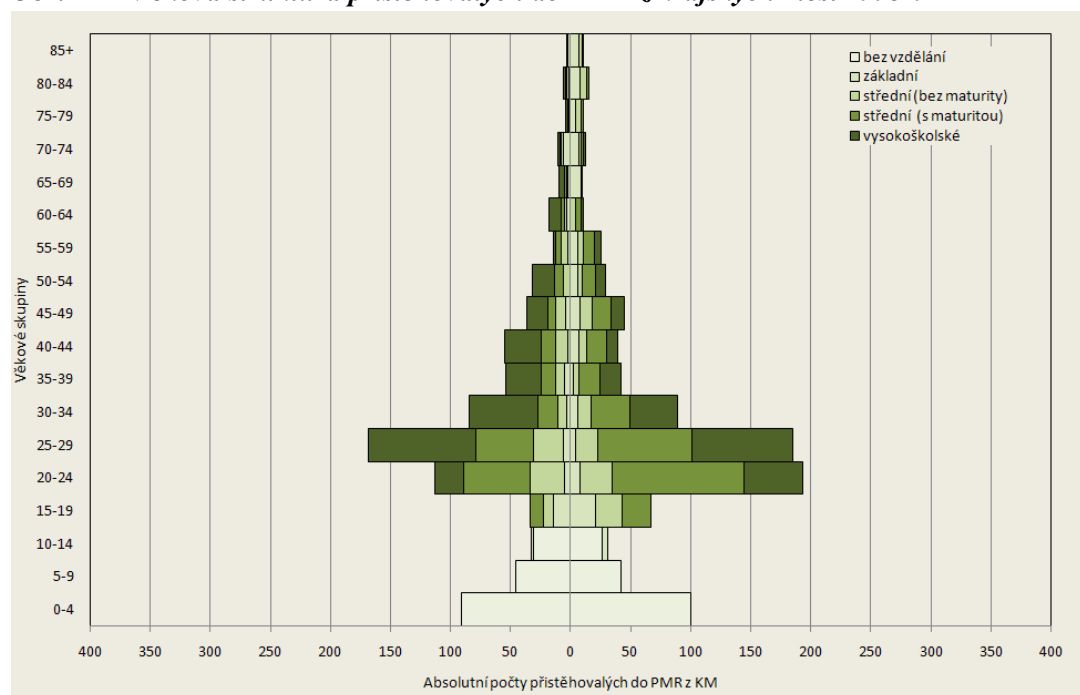

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Věkové pyramidy přistěhovalých dle vzdělání do PMR (Obr. 12,13) poukazují na zvyšování objemu migrace, ale i na prohlubování selektivnosti migrantů dle věku. Jelikož se výrazně zvýšil počet přistěhovalých se středním a vysokoškolským vzděláním, lze tuto skupiny rozdělit do dvou kategorií. První kategorii tvoří lidé ve věku 20-29 let, tedy mladší a svobodní s vyšším vzděláním, kteří se stěhují zejména do samotné Prahy především z pracovních důvodů (výše zmíněné pracovní příležitosti ve službách) a lepší možnosti nalézt odpovídající bydlení v hlavním městě. Druhou kategorií jsou již lidé starší, tedy ve věku 30-39 let, kteří se stěhují do pražského zázemí. Jedna se o skupinu obyvatel hledajících kvalitnější prostředí pro život, avšak stále využívají veškerý komfort, který nabízí hlavní město. Z grafů je také patrné vyšší zastoupení mužů mezi migranty právě v těchto nejčastějších věkových skupinách obyvatel.

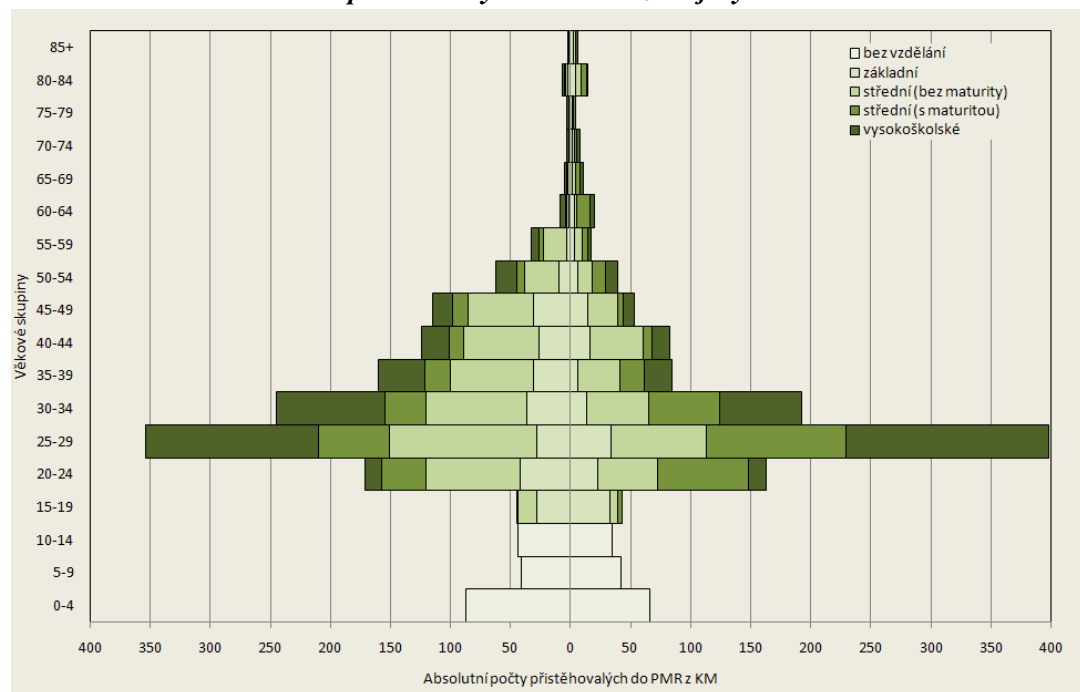
Obr. 12 – Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

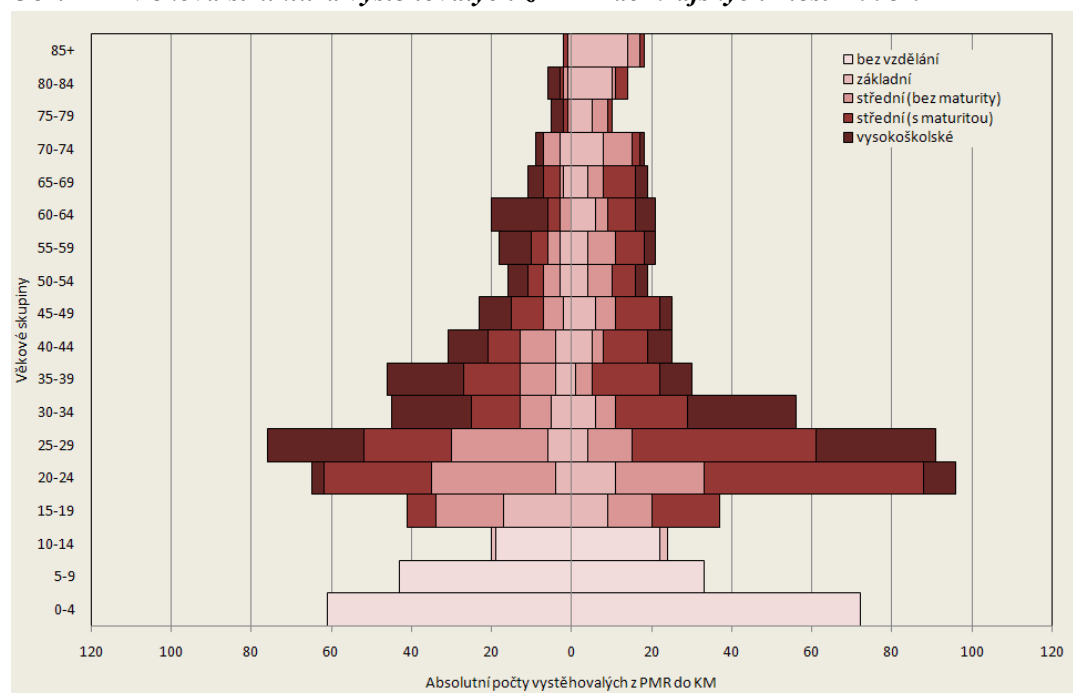
Obr. 13 – Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

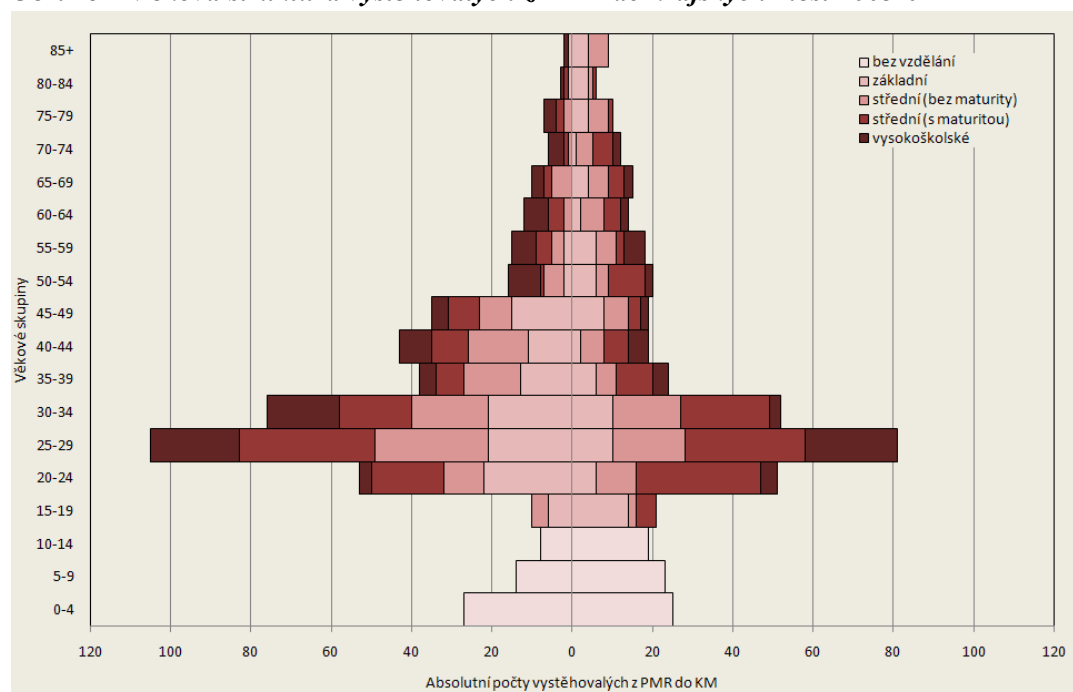
Obr. 14 – Věková struktura vystěhovaných z PMR do krajských měst 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 15 – Věková struktura vystěhovaných z PMR do krajských měst 2003-04

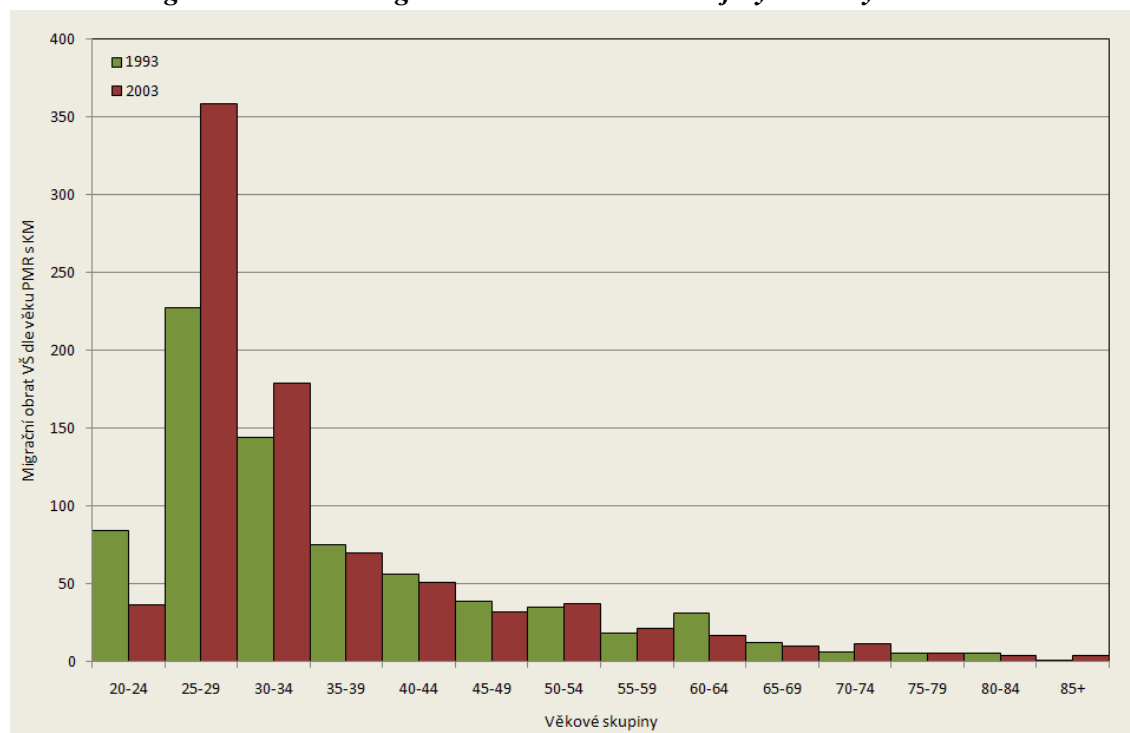
Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Podíváme-li se na věkové struktury vystěhovalých dle vzdělání z PMR (Obr. 14,15), můžeme i zde sledovat trend prohlubující se selektivnosti migrace dle věku. V tomto případě se i silněji projevuje emigrace žen ve věcích 20-34 let v letech 1993-94, která je vystřídána v období 2003-04 výraznější emigrací mužů v uvedených letech. Zvyšování selektivnosti emigrace dle vzdělání a věku je v současné době způsobena zlepšujícím se postavením a významem krajských měst. Především jde o přímé zahraniční investice, které vedou k lokalizaci nadnárodních firem do těchto oblastí, ale i zlepšující se občanská vybavenost měst. Tato velká města se pro mnoho mladých rodin s dětmi stávají vhodným kompromisem mezi životem v Praze a v menších a středních městech. Dnešní doba klade na jednotlivce i rodiny vysoké nároky a především mladí lidé potřebují užší kontakty s velkými centry, kde jsou koncentrovány veškeré služby denní i nedenní potřeby nejen pro ně samotné, ale i pro jejich děti.

Jak již bylo řečeno, obecně vykazují mnohem větší mobilitu osoby s vyšším vzděláním. Velmi důležitá je z tohoto pohledu migrace vysokoškolsky vzdělaných osob, která nejvíce probíhá mezi velkými městy (v těchto městech zaznamenáváme výrazně vyšší koncentraci osob s vysokoškolským vzděláním). Porovnáváme-li migrační obrat VŠ migrantů dle věku (Obr. 16) s migračním obratem celé populace dle věku (Obr. 8), zaznamenáváme korelaci těchto hodnot. Nejvyšší obrat mají VŠ migranti ve věku 25-29 let, přičemž se jedná o mladé, právě dostudované osoby, které začínají hledat uplatnění na trhu práce, opouštějí svoje domovy a zakládají své vlastní rodiny.

Obr. 16 – Migrační obrat VŠ migrantů dle věku PMR s krajskými městy 1993-94 a 2003-04

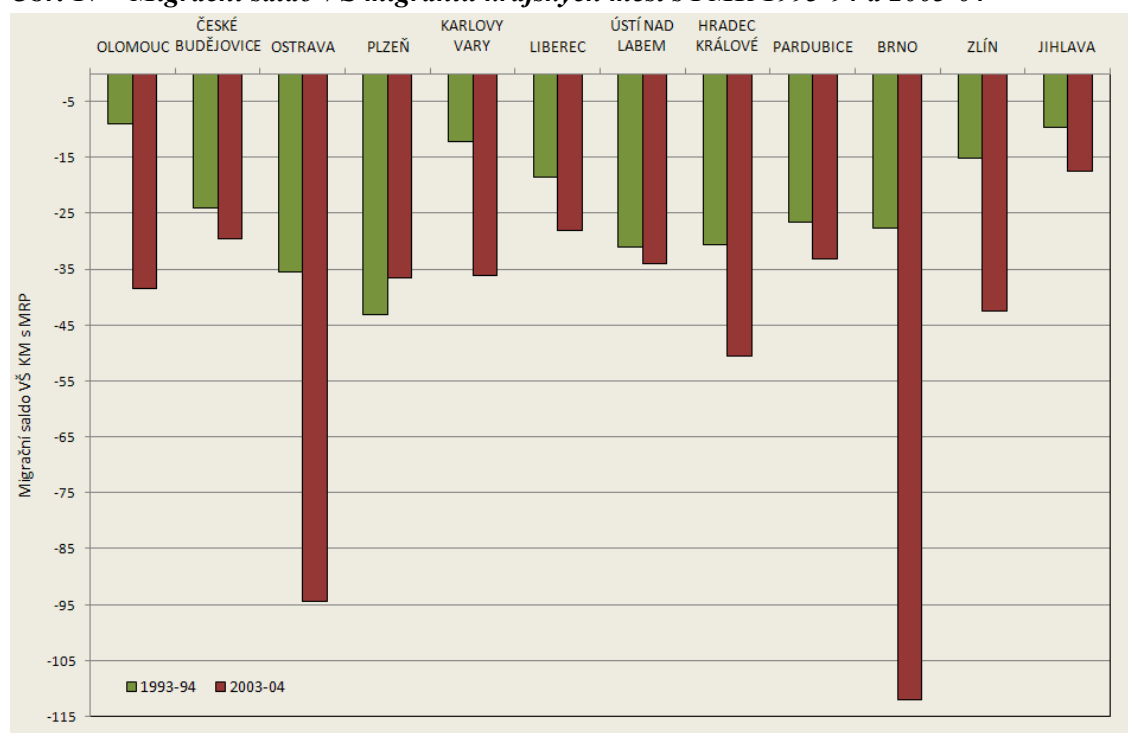

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

V rámci migrace vysokoškoláků jsou všechna hodnocená krajská města s Pražským metropolitním regionem migračně velmi ztrátová (Obr. 17), přičemž mezi sledovanými obdobími došlo v řadě případů k velmi výraznému prohloubení těchto ztrát. Tradičně nejvíce v tomto případě ztrácejí s Pražským metropolitním regionem největší krajská města – Brno a Ostrava. V roce 2003-04 zaznamenaly velký úbytek vysokoškolsky vzdělaných také Olomouc, Karlovy Vary a Zlín. Zajímavé je, že přestože tato města byla v roce 2000 ustavena jako krajské metropole v nově určeném územně-administrativním vymezení České republiky, tak tento poměrně atraktivní status a s tím související rozvojové pobídky nepůsobily pozitivně na migrační chování vysokoškolsky vzdělané části populace. Výsledky opět potvrzují a posilují dominantní postavení hlavního města a jeho zázemí v celém systému osídlení ČR. Tomuto vývoji nezabránil ani vznik a rozvoj regionálních univerzit nebo vznik poboček vysokých škol v některých sledovaných krajských městech. Do budoucna lze očekávat postupné změny migračního chování a zatraktivňování krajských metropolí, které by měly díky výše uvedeným pobídkám a lokalizačním investicím dosáhnout lepšího postavení v sídelním systému.

Obr. 17 – Migrační saldo VŠ migrantů krajských měst s PMR 1993-94 a 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Tab. 3 – Přistěhovalí vysokoškoláci do PMR z krajských měst 1993-94 a 2003-04

město	1993-94				2003-04			
	VŠ CELKEM	VŠ (20-40)	% VŠ (20-40)	SALDO VŠ	VŠ CELKEM	VŠ (20-40)	% VŠ (20-40)	SALDO VŠ
OLOMOUČ	25	19	78	-9	48	28	58	-39
ČESKÉ BUDĚJOVICE	49	38	77	-24	46	43	93	-30
OSTRAVA	51	37	73	-36	109	100	92	-95
PLZEŇ	62	46	74	-43	55	53	96	-37
KARLOVY VARY	23	20	85	-12	40	34	85	-36
LIBEREC	37	28	75	-19	47	35	74	-28
ÚSTÍ NAD LABEM	40	33	81	-31	43	30	70	-34
HRADEC KRÁLOVÉ	56	43	76	-31	62	43	69	-51
PARDUBICE	42	37	89	-27	50	43	86	-33
BRNO	64	44	69	-28	146	108	74	-112
ZLÍN	20	14	72	-15	49	38	78	-43
JIHLAVA	13	13	100	-10	24	20	85	-18
CELKEM	480	370	77	-282	718	575	80	-553
		1993-94	2003-04					
<i>přistěhovalí VŠ celkem do Prahy</i>		2047	2672					
<i>podíl VŠ z KM na celku</i>		23,4	26,85					

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Tab. 4 – Vystěhovalí vysokoškoláci z PMR do krajských měst 1993-94 a 2003-04

město	1993-94				2003-04			
	VŠ CELKEM	VŠ (20-40)	% VŠ (20-40)	SALDO VŠ	VŠ CELKEM	VŠ (20-40)	% VŠ (20-40)	SALDO VŠ
OLOMOUČ	16	11	68	-9	10	7	74	-39
ČESKÉ BUDĚJOVICE	25	17	66	-24	17	11	64	-30
OSTRAVA	15	9	57	-36	15	8	70	-95
PLZEŇ	19	12	61	-43	19	13	50	-37
KARLOVY VARY	11	8	68	-12	4	2	55	-36
LIBEREC	18	10	56	-19	19	14	50	-28
ÚSTÍ NAD LABEM	9	8	89	-31	9	5	53	-34
HRADEC KRÁLOVÉ	26	16	61	-31	12	7	71	-51
PARDUBICE	15	11	73	-27	17	9	57	-33
BRNO	37	21	58	-28	34	20	58	-112
ZLÍN	5	4	78	-15	6	3	42	-43
JIHLAVA	4	2	57	-10	6	5	75	-18
CELKEM	198	126	64	-282	165	101	61	-553
		1993-94	2003-04					
<i>vystěhovalí VŠ celkem z Prahy</i>		1278	2115					
<i>podíl VŠ do KM z celku</i>		15,5	7,8					

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

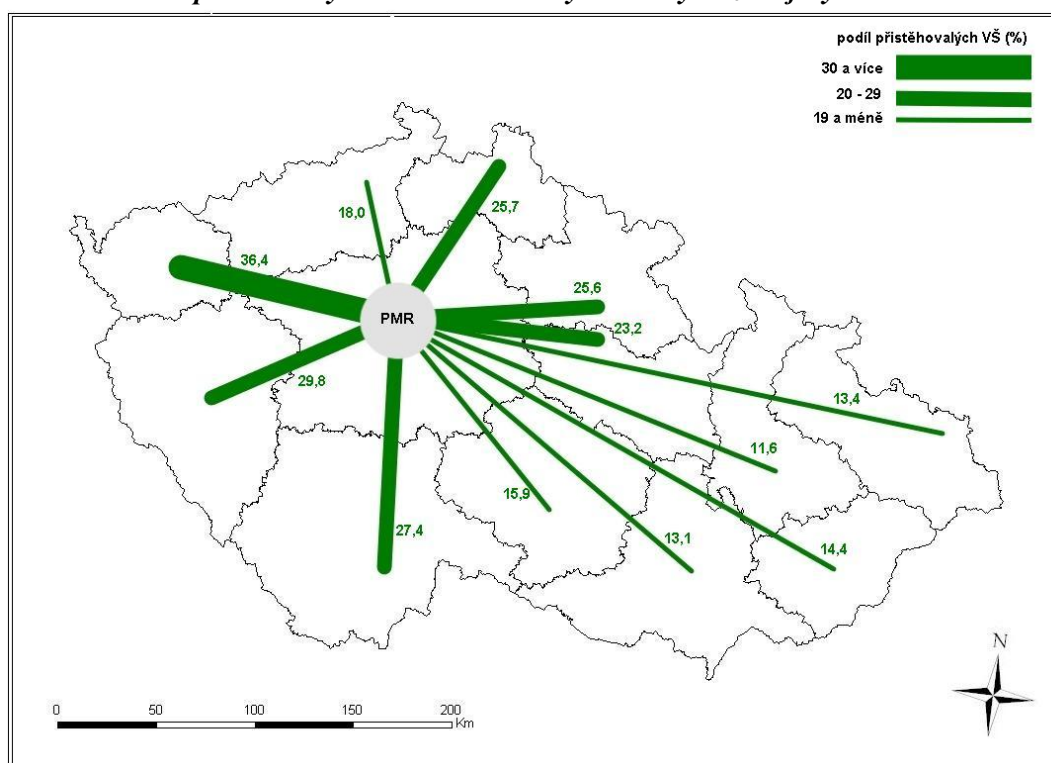
Dvě výše uvedené tabulky (Tab. 3,4) charakterizují především „mladou“ složku vysokoškolsky vzdělaných migrantů. Mladí vysokoškoláci ve věku 20-40 let představují většinu vysokoškolsky vzdělaných migrantů. Mezi roky 1993-94 a 2003-04 došlo navíc k zvýraznění jejich podílu na celkovém počtu těchto migrantů v případě přistěhovalých VŠ do PMR z krajských měst. Zatímco na počátku 90. let představovali mladí VŠ přistěhovalí v průměru 77 % všech VŠ migrantů, tak v období 2003-04 to bylo již 80 %. Naopak podíl mladých vystěhovalých vysokoškoláků z Pražského metropolitního regionu do krajských měst na celkovém počtu vysokoškolsky vystěhovalých se mezi sledovanými obdobími snížil. V průměru se tento podíl pohybuje kolem hodnoty 60 %.

Následující dvě mapky (Obr. 18, 19) znázorňují vývoj podílu přistěhovalých vysokoškoláků do PMR z celkového počtu vystěhovalých VŠ z hodnocených krajských měst mezi roky 1993 až 2004. Jasně vidíme, že v 90. letech odcházelo nejvíce vysokoškolsky vzdělaných osob do PMR z českých krajských měst. Kromě migrace VŠ z Ústí nad Labem představovali migranti do PMR více než 20 % všech VŠ migrantů z KM. Prav-

děpodobným vysvětlení této situace byla obecně velmi nízká mobilita obyvatel před rokem 1989, která se pozvolna začala zvyšovat až v průběhu transformačního období. Také v tomto období měly ještě silnější regionální vliv Brno a Ostrava, jakožto centra moravskoslezského prostoru, takže větší část VŠ migrantů především z ostatních moravskoslezských měst mohla plynout právě do těchto center. Vliv na tuto situaci mohlo mít i nižší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osob na Moravě a ve Slezsku.

V současné době (Obr. 19) již PMR získává vysokoškoláky z velké části nejen z českých, ale i moravskoslezských krajských měst. Výjimku tvoří pouze Plzeň, Olomouc a Brno. Vysvětlení by mohlo souviset především s rozvojem a prestiží univerzitního vzdělávání v těchto městech (Západočeská univerzita, Palackého univerzita a Masarykova univerzita). Lidé studující na zdejších vysokých školách si vytvoří řadu sociálních a profesních kontaktů v těchto městech a později se zde snaží najít i perspektivní pracovní místo a bydlení. Silnější roli pro migraci do hlavního města hrají především vyšší platové podmínky v Praze, naopak usazení ve výše zmiňovaných velkých městech nahrává relativně levnější bydlení a nižší životní náklady. Zvýšená migrace z Ostravy a Ústí nad Labem může souviset se špatným imagem uvedených měst, což v řadě případů brání jejich rozvoji z hlediska přímých zahraničních investic, lokalizaci některých terciérních a kvartérních aktivit. A právě zmiňované aktivity se stávají pracovními příležitostmi pro obyvatele s vyšším vzděláním. Migrační proudy absolutních počtů vysokoškoláků jsou uvedeny v přílohách 7,8.

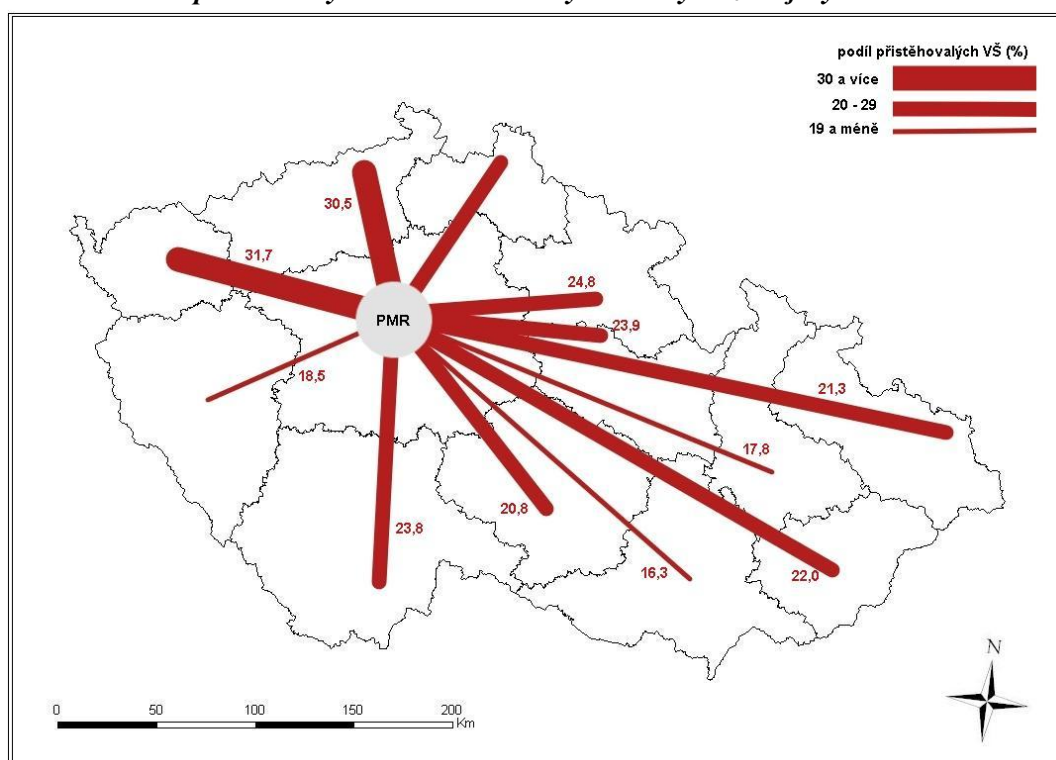
Obr. 18 – Podíl přistěhovaných VŠ na 100 VŠ vystěhovaných z krajských měst 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

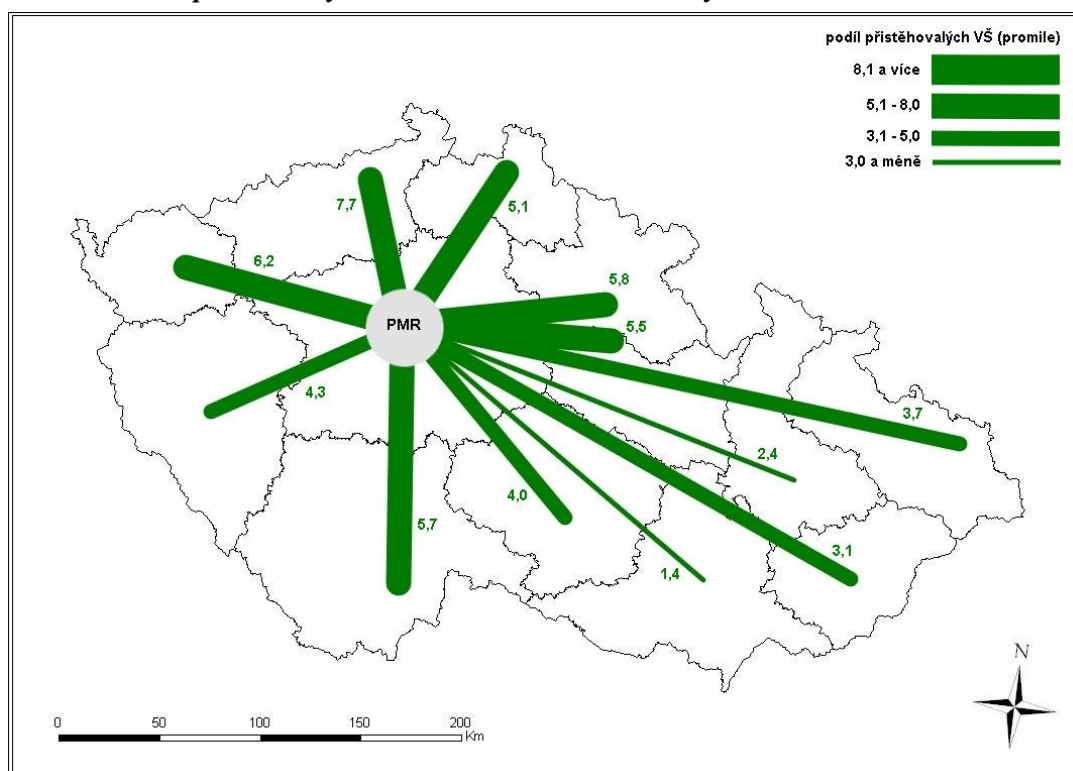
Obr. 19 – Podíl přistěhovaných VŠ na 100 VŠ vystěhovaných z krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

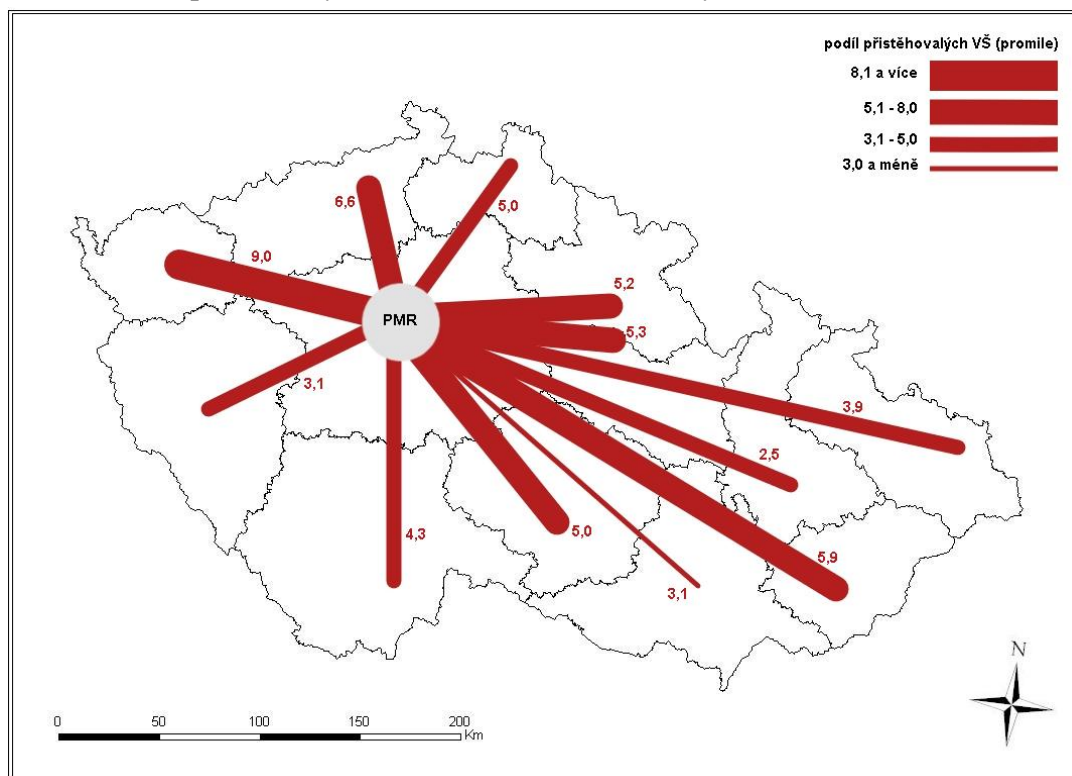
Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 20 – Podíl přistěhovaných VŠ do PMR na 1000 VŠ obyvatel 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 21 – Podíl přistěhovaných VŠ do PMR na 1000 VŠ obyvatel 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

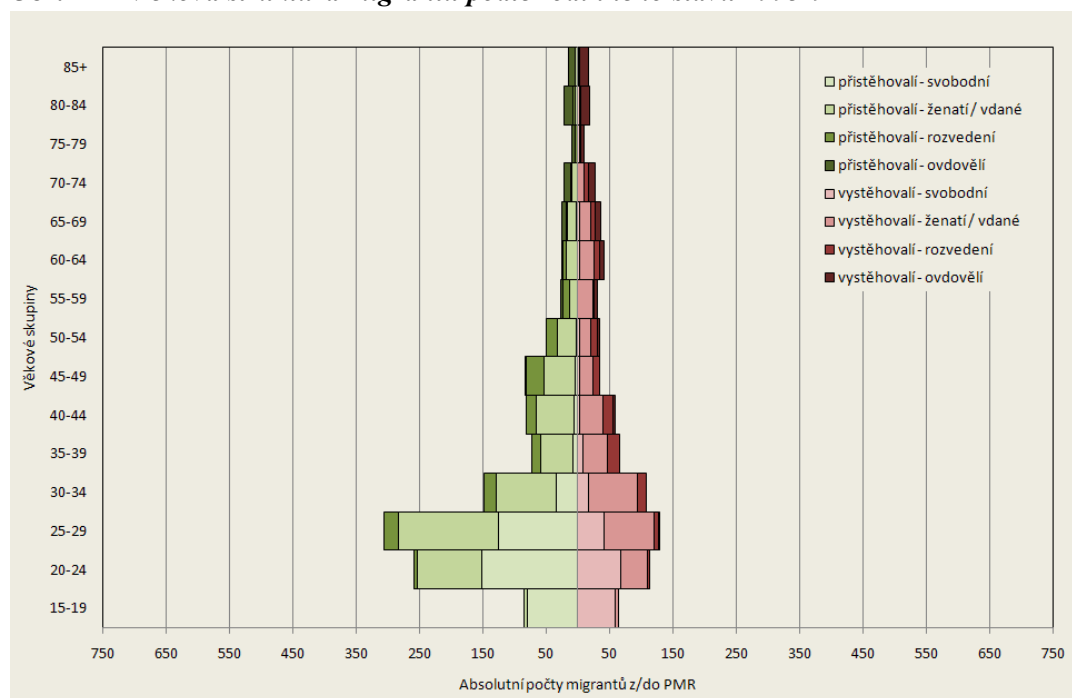
Pokud relativizujeme počet vystěhovaných vysokoškoláků z krajských měst do metropolitního regionu Prahy na celkový počet vysokoškolsky vzdělaných osob žijících v krajských městech (Obr. 20, 21), tak nedošlo mezi sledovanými obdobími k výraznějším změnám. Přestože ve všech sledovaných městech došlo mezi roky 1991-2001 k nárůstu počtu obyvatel s vysokoškolským vzděláním, spolu s touto skutečností docházelo také k plynulému zvyšování počtu vystěhovaných osob s VŠ vzděláním. Nejvýraznější nárůst vysokoškolsky vzdělaných obyvatel zaznamenala Ostrava, kde došlo ke dvojnásobnému zvýšení. Podíl přistěhovaných VŠ do PMR mezi roky 20-40 z celkového počtu VŠ přistěhovaných do PMR se dlouhodobě pohybuje u většiny krajských měst nad hranicí 70 %. Do metropolitního regionu Prahy se stěhují zejména mladí, právě dostudovaní lidé, kteří zde hledají perspektivní uplatnění na trhu práce. Velmi podobná situace probíhá i obráceně, tedy v případě vystěhovávaní VŠ z PMR do krajských měst. Podrobnější data týkající se relativizovaných a absolutních údajů o migraci vysokoškoláků jsou uvedena v přílohách 9, 10, 11, 12, 13 a 14.

4.5 Analýza migrantů dle rodinného stavu a důvodu stěhování

Pro sledování rodinného stavu migrantů jsou použity následující čtyři skupiny: svobodný/svobodná, ženatý/vdaná, rozvedený/rozvedená a ovdovělý/ovdovělá. V obou sledovaných obdobích dominují ve struktuře migrantů dle rodinného stavu první dvě uvedené skupiny, tj. svobodný/svobodná a ženatý/vdaná (Obr. 22, 23). To je dáno především procentuálním zastoupením těchto skupin v celé populaci než specifickými faktory. Určitý vliv na tuto skutečnost má atraktivita Prahy pro vzdělanější část populace, kterou zpravidla tvoří mladí svobodní lidé nebo lépe situované rodiny s dětmi stěhující se především do jejího zázemí. Dochází tedy na straně přistěhovalých do PMR k poklesu ženatých a vdaných a naopak zvyšování počtu svobodných stěhujících se do PMR během celého období. Tento pokles souvisí s trendem odkládání sňatku a dětí do vyššího věku, přičemž do PMR se nejvíce stěhují právě mladí lidé ve věku 25-29 let, kteří mají v současnosti mnohem větší možnosti realizace, než tomu bylo na počátku 90. let.

Při hodnocení podílu vystěhovalých dle rodinného stavu z PMR jsou patrné změny mezi obdobími 1993-94 a 2003-04 především ve snižování zastoupení svobodných a ovdovělých obyvatel. Právě podmínky pro starší občany se v hlavním městě během 90. let výrazně proměnily. Vznikla hustá síť domovů důchodců a dalších sociálních a zdravotních služeb, které jsou pro občany ve vyšším věku nezbytné. Naopak při hodnocení podílu přistěhovalých dle rodinného stavu do PMR nedošlo k výraznějším proměnám v zastoupení jednotlivých skupin obyvatel. V období 2003-04 tedy výrazně převažují výše zmiňované skupiny svobodný/svobodná a ženatý/vdaná. Viz přílohy 15, 16, 17, 18.

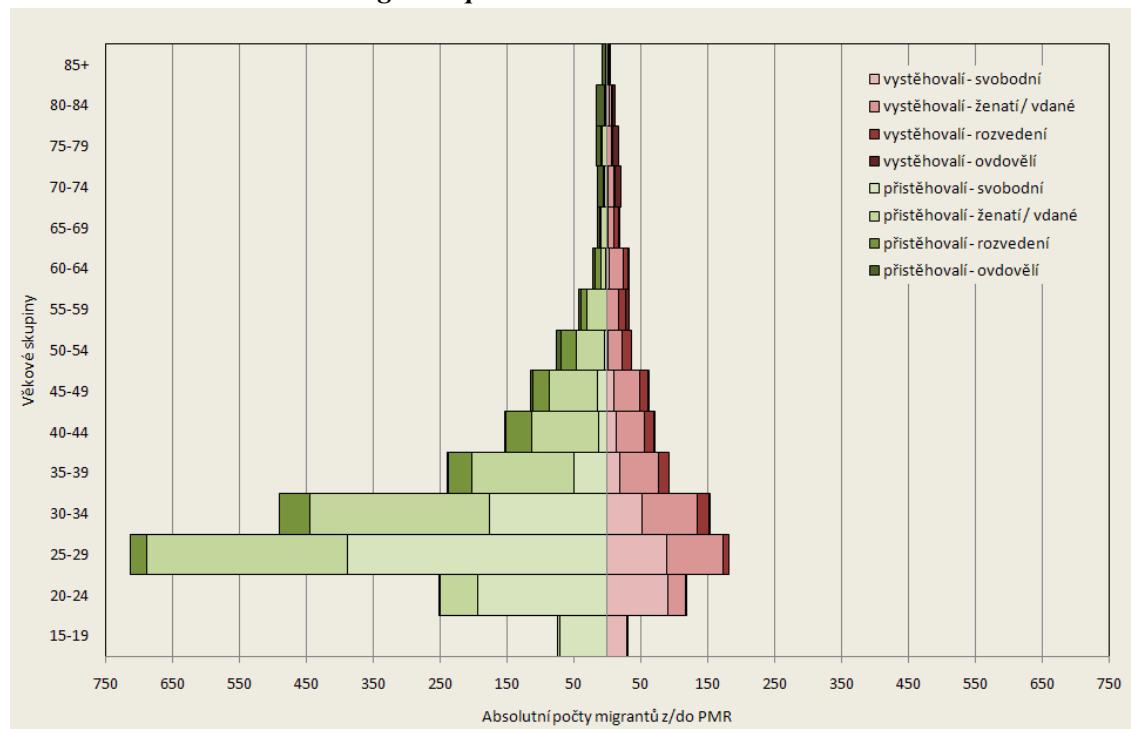
Obr. 22 – Věková struktura migrantů podle rodinného stavu 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 23 – Věková struktura migrantů podle rodinného stavu 2003-04

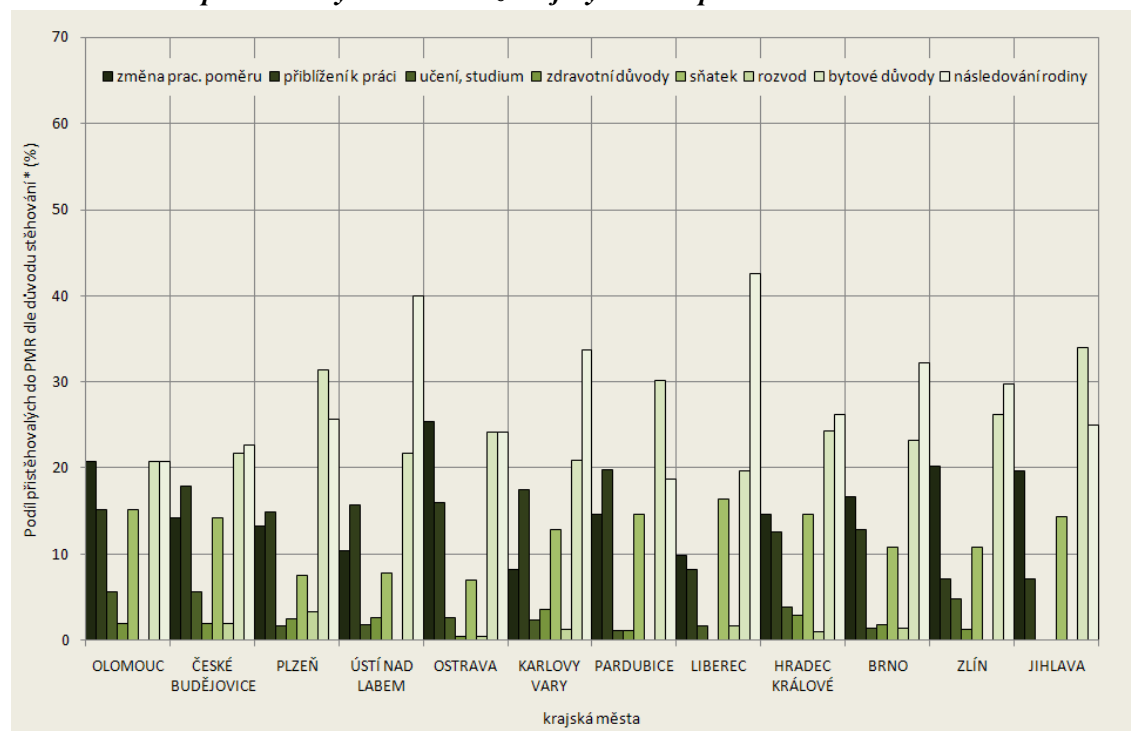

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Poslední charakteristikou, která do jisté míry může nastínit některé faktory ovlivňující migraci mezi Prahou s jejím zázemím a krajskými městy ČR, jsou migrační motivace, resp. důvody migrace. ČSÚ sleduje osm základních důvodů stěhování a skupinu zahrnující jiné důvody. V následujícím hodnocení (Obr. 24, 25) jsme eliminovali skupinu tzv. jiné důvody, která sice v současné době nabývá na zastoupení, avšak nemá dostatečnou vypovídací schopnost. Z hlediska jednotlivých krajských měst nejsou výrazné rozdíly v zastoupení jednotlivých důvodů pro stěhování do PMR. Mezi nejčastěji udávané patří bytové důvody a následování rodiny. Do skupiny následování rodiny se výrazným způsobem promítají děti, které se stěhují s rodiči. Poměrně vysoké zastoupení bytových důvodů by mohlo být vysvětleno spíše stěhováním se do bytů po rodičích či prarodičích. Výraznější roli hraje také změna pracovního poměru a přiblížení k práci, které by v případě sečtení obou důvodů měly nejvýznamnější zastoupení. Je to dáno vyvinutým pracovním trhem v hlavním městě a lepšími platovými podmínkami. Nejméně udávají lidé stěhující se do PMR zdravotní důvody, což je ovšem logické vzhledem k relativně špatnému životnímu prostředí ve všech velkých městech. Ze sledování důvodů stěhování obyvatel z PMR do hodnocených krajských měst se projevuje větší diferenciovanost důvodů, avšak opět zde dominují stejné dva důvody jako v případě migrace do PMR, tj. bytové důvody (v průměru 30-40 %) a následování rodiny. Přestože došlo v posledních letech k nárůstu bytové výstavby v celém PMR, pokrývá nabídka jen částečně velkou poptávku po bytech a domech v PMR. Zajímavé je také silné zastoupení změny pracovního poměru v případě Plzně a Zlína.

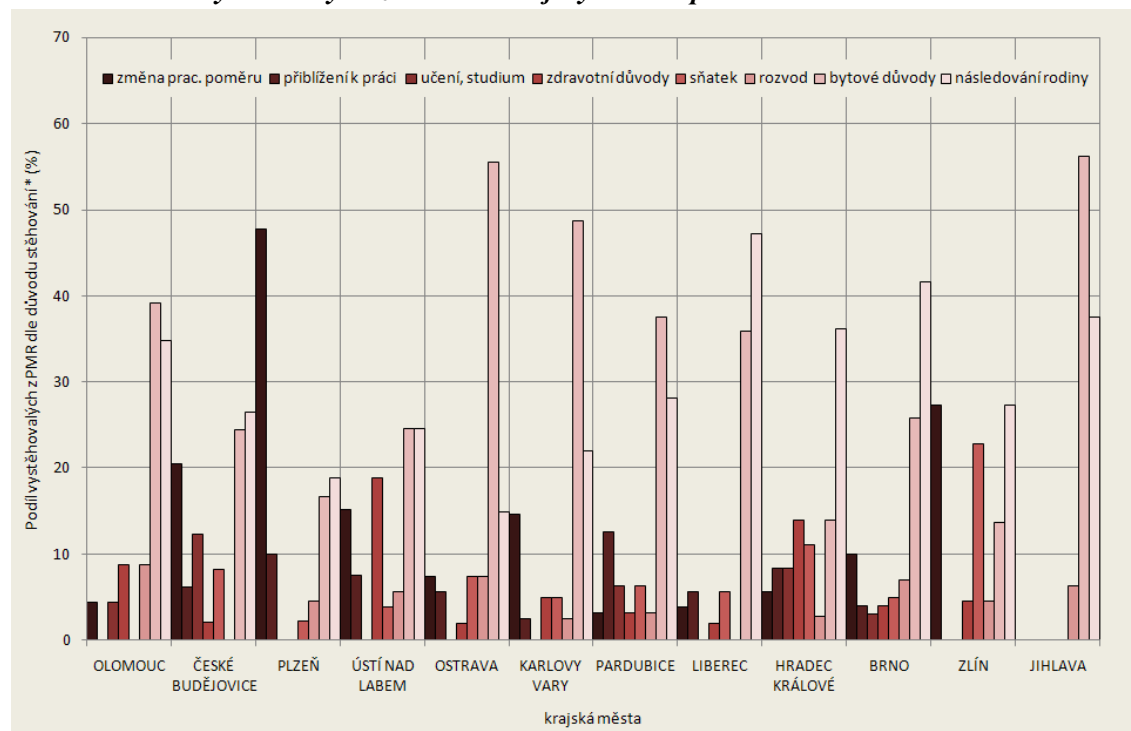
Obr. 24 – Podíl přistěhovaných do PMR z krajských měst podle důvodů stěhování 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, *z důvodů stěhování byla vyřazena skupina „jiné důvody“

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Obr. 25 – Podíl vystěhovaných z PMR do krajských měst podle důvodu stěhování 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, *z důvodů stěhování byla vyřazena skupina „jiné důvody“

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Kapitola 5

Závěr

Závěrem se pokusíme zhodnotit vývoj migrace, resp. základní vzorce migračního chování obyvatel mezi metropolitním regionem hlavního města Prahy a krajskými městy, které doznaly v průběhu transformace společnosti nejvýraznějších změn. Na začátku se ovšem ještě pokusíme zodpovědět hlavní otázky položené v úvodu práce. Na první otázku odpovíme v níže uvedené části, proto zbývají tři nejdůležitější otázky:

„Došlo v průběhu 90. let k zatraktivnění krajských měst a zejména těch, která byla „nově“ ustavena po vzniku krajského členění?“

Podle výsledků analýzy zabývající se migračními toky mezi PMR a krajskými městy nedošlo v průběhu 90. let 20. století ke zlepšení migrační bilance krajských měst, naopak došlo k prohloubení emigrace z nově ustavených krajských měst do PMR. Jejich přesun do Prahy a jeho zázemí je spojen s přirozenou atraktivitou hlavního města v oblasti vyšší nabídky zaměstnání, širšího rozsahu služeb a kulturních aktivit. V průběhu transformačních změn v 90. letech 20. století došlo také v charakteristikách migrace do velkých měst v České republice k obratu. Zejména se plně rozvinuly procesy metropolizace a suburbanizace, které byly v období socialismu utlumovány homogenizačními a nivelizačními mechanismy. Cesty řady migrantů z krajských měst právě vedou nejen do samotné Prahy, ale i jejího zázemí. Suburbanizace však v zázemí krajských měst nebyla a stále není tak výrazná a navíc je proti Praze časově opožděná. Jistou úlohu v emigraci obyvatel z krajských měst do metropolitního regionu Prahy po roce 1989 měl i výraznější ekonomický růst hlavního města a s tím spojené výhody ve formě přímých zahraničních investic. To mělo za následek vyšší koncentraci nadnárodních společností, které poskytovaly lepší pracovní příležitosti, ale i zlepšující se občanskou vybavenost hlavního města. Všechny výše uvedené důvody měly za následek zatraktivnění Prahy pro velké množství obyvatel málo se rozvíjejících krajských měst, která navíc status správního centra po roce 1989 ztratily. Toto období bylo také typické pro decentralizační tendence a snahu převést pravomoci na nižší správní jednotky.

„Jak výrazný podíl má migrace mezi PMR a krajskými městy na celkové migraci PMR s Českou republikou?“

Na počátku 90. let 20. století činil podíl přírůstku PMR s krajskými městy na přírůstku PMR s celou Českou republikou téměř 63 %. Do roku 2003-04 došlo k poklesu tohoto podílu přibližně o 12 procentních bodů. Avšak i přes uvedený pokles představuje migrace mezi PMR a krajskými městy na migraci mezi PMR a ČR více než 50 %. Před rokem 1989 nebylo obyvatelstvo k přesídlování příliš motivováno a situace se nezlepšila ani v 90. letech, kdy celkový objem migrace v rámci České republiky dále klesal. Tento stav je přisuzován především stávající situaci na trhu s byty, která volné přestěhování pro mnoho lidí neumožňuje, stále významnější úloze dojížděky na úkor stálého bydlení, ale i určité konzervativnosti populace. Více se obecně stěhuje mladší a svobodné obyvatelstvo, které žije především ve větších městech. Příčinou poměrně vysokého podílu migrace mezi krajskými městy a PMR na celkové migraci PMR s ČR na počátku 90. let bylo doznívání nivelizační a homogenizační procesů, kdy byla nejvíce upřednostňována středně velká města (tzv. okresní) a naopak byl utlumován růst největších center. Obyvatelstvo z venkova a okresních měst nebylo motivováno k přesídlování, tudíž výměna obyvatel probíhala zejména mezi samotnými největšími městy. V průběhu transformace společnosti však došlo k řadě změn, které měly za následek zatraktivňování zejména největších měst a jejich zázemí, kde se plně rozvinul proces suburbanizace. Postupně se začala vylepšovat také pozice krajských měst, která opět po roce 2000 získala status správních center.

„Odkud PMR nejvíce získává vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo? Je vlastně tzv. „brain drain“ významným problémem v případě krajských měst?“

V rámci migrace vysokoškoláků jsou všechna hodnocená města s metropolitním regionem Prahy migračně velmi ztrátová, přičemž mezi sledovanými obdobími došlo v řadě případů k velmi výraznému prohloubení těchto ztrát. Tradičně nejvíce v tomto případě ztrácejí s PMR největší krajská města – Brno a Ostrava. V roce 2003-04 zaznamenaly velký úbytek vysokoškolsky vzdělaných také Olomouc, Karlovy Vary a Zlín. Zajímavé je, že přestože tato města byla v roce 2000 ustavena jako krajské metropole v nově určeném územně-administrativním vymezení ČR, tak tento poměrně atraktivní status a s tím související rozvojové pobídky nepůsobily pozitivně na migrační chování vysokoškolsky vzdělané části populace. „Brain drain“, neboli „odliv mozků“ z krajských měst však vidíme jako problém zejména budoucnosti. Přestože snahou státu je zatraktivnit krajská centra pro vysokoškolsky vzdělané např. různými státními pobídkami, lokalizací některých významných státních orgánů nebo decentralizací univerzit a vysokých škol na regionální úroveň, Praha si stále udržuje své významné postavení, které se bude pravděpodobně ještě do budoucna zvyšovat a rozdíly mezi metropolitním regionem Prahy a krajskými městy se budou prohlubovat.

Migrace mezi Pražským metropolitním regionem a krajskými městy České republiky prošla ve sledovaném období výraznými proměnami. Zcela zásadním způsobem došlo k proměně hlavních migračních toků mezi hodnocenými územními jednotkami, které probíhaly na pozadí transformační přeměny společnosti v průběhu celých 90. let 20. století. Samotné hlavní město bez svého zázemí, které je představováno okresy Praha-východ a Praha-západ, je migračně ztrátové, neboť se v současné době silně projevují dekoncentrační a suburbanizační tendence. Avšak vzhledem k tomu, že v této práci je sledována migrace v rámci PMR, migrační zisky Pražského metropolitního regionu dosahují vysokých hodnot. Patrné je zesílení intenzity a objemu migrace směřující do metropolitního regionu Prahy mezi sledovanými obdobími 1993-94 a 2003-04. Tím došlo k potvrzení první hypotézy, která předpokládala výraznější migrační zisk hlavního města Prahy se svým zázemím oproti krajským městům. Příčinou je silný růst významu a postavení Prahy, jakožto nadnodálního centra v systému osídlení ČR.

Obecně lze tedy říci, že PMR získává z velkých měst především mladé, svobodné obyvatelstvo s vyšším vzděláním (střední s maturitou a vysokoškolské), čímž se nám potvrzuje další předpoklad výraznější mobility vzdělanější části obyvatel a tím odlivu zejména vysokoškolsky vzdělaných z krajských měst. Tradičně nejvíce v tomto případě ztrácejí s PMR největší krajská města, tj. Brno a Ostrava. Na počátku 90. let odcházelo nejvíce vysokoškolsky vzdělaných do PMR z českých krajských měst, naopak migrace vysokoškoláků z moravskoslezského prostoru byla významně nižší. Souviselo to se silnějším regionálním vlivem Brna a Ostravy na počátku transformačního období, takže větší část VŠ migrantů z ostatních moravskoslezských krajských měst směřovala právě sem. Určitý vliv na tuto situaci mohlo mít i dlouhodobě nižší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osob na Moravě a ve Slezsku.

Posledním předpokladem byla zcela převládající imigrace obyvatel z krajských měst do samotného hlavního města oproti jeho zázemí, které je suburbanizováno především stávajícím pražským obyvatelstvem. Částečně tato hypotéza platí, avšak už i v současné době je zázemí hlavního města atraktivní také pro lépe situované rodiny s dětmi z krajských měst. Důvodem není nedostatečná suburbanizace těchto velkých měst, ale spíše atraktivita Prahy z hlediska lepších platových podmínek a dobré dopravní dostupností veškerých služeb v centru města. Největší složku přistěhovalých do PMR tvoří obyvatelstvo, které bychom mohli rozdělit do dvou skupin: první tvoří mladí, svobodní lidé (ve věku 25-29 let) s vyšším vzděláním stěhující se především do samotného města, které jim poskytuje veškerý komfort pro dynamický velkoměstský život, a druhou tvoří starší, ženaté/vdané obyvatelstvo (ve věku 30-35 let), které hledá lepší životní prostředí v zázemí hlavního města, avšak stále potřebuje mít velmi intenzivní kontakt s centrem města a službami, které mu Praha poskytuje.

Celkově lze tedy konstatovat, že dochází k úzkému propojování faktorů a procesů probíhajících na všech řádovostních úrovních, které velmi výrazným způsobem ovlivňují vnitřní migraci mezi většinou největších měst České republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ALEŠ, M. (2001): Vnitřní migrace v České republice v letech 1980 - 1999. *Demografie*, 43, č. 3, s. 187 - 201
- ANDĚL, J., BIČÍK, I. (1980): K některým problémům geografické mobility obyvatelstva. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica Supplementum* 25, s. 149 - 159
- ANDRLE, A., SOVJAKOVÁ, E. (1998): Obyvatelstvo našich měst v dlouhodobém vývoji (1869-2010). Příloha časopisu *Veřejná správa* S '98 č. 15. str. 1 - 8
- ANDRLE, A. (2001): Demografická stagnace našich největších měst. In: *Urbanismus a územní rozvoj* 4, č. 6, s. 19 – 22
- BELL, M. (2003): Comparing Internal Migration between Countries: Measures, Data Sources and Result. Discussion Paper 2003/02, Queensland Center for Population Research
- BOGUE, D. J. (1952): A Methodological Study of Migration and Labour Mobility in Michigan and Ohio in 1947. Scripps Foundation, Miami Univesity, Oxford, Ohio
- COURGEAU, D. (1973): Migrations et découpages du territoire. *Population*, 28, č. 3, s. 511 – 537
- ČERMÁK, Z. (1989): Stěhování do Prahy ve světle výsledků výběrového šetření. *Acta Univeristatis Carolinae – Geographica*, 24, č. 2, s. 101 - 110
- ČERMÁK, Z. (1993): Geografické aspekty prostorové mobility obyvatelstva. Kandidátská disertace, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 132 s.
- ČERMÁK, Z. (1996): Transformační procesy a migrační vývoj v České republice. In: Hampl, M. (ed.): *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, s. 179 - 199
- ČERMÁK, Z. (1997): Migrational Aspects of Settlement Structure Development in the Czech Republic in the 1990s. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica Supplementum* 32, s. 169 - 178

ČERMÁK, Z. (1999): Migrační aspekty dlouhodobého vývoje Prahy se zvláštním zřetelem k transformačnímu období devadesátých let. *Geografie – Sborník ČGS*, 104, č. 2, s. 122 – 132

ČERMÁK, Z. (2001): Vývoj migrační mobility v devadesátých letech v České republice. In: Hampl, M. a kol: *Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, s. 87 - 98

ČERMÁK, Z. (2005): Migrace a suburbanizační procesy v České republice. *Demografie*, 47, č. 3, s. 169 - 176

DRBOHLAV, D., BLAŽEK, J. (1992): Typologie a podmíněnosti migrace obyvatelstva podle okresů České republiky. *Geografie – Sborník ČGS*, 97, č. 4, s. 209 - 231

DRBOHLAV, D. (1994): Hlavní důvody a důsledky mezinárodní migrace obyvatelstva. *Geografie – Sborník ČGS*, 99, č. 3, s. 151 - 162

DRBOHLAV, D. (1998): Migrace obyvatelstva: geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu. Habilitační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 259 s.

DRBOHLAV, D. (1999): Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva, *Geografie – Sborník ČGS*, 104, č. 2, Praha, s. 73 - 86

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflexe migrační teorií. *Geografie – Sborník ČGS*, 112, č. 2, Praha, s. 125 - 138

GEYER, H. S., KONTULY, T. (1993): A Theoretical Foundation for the Concept of Differential Urbanization. *International Regional Science Review*, 17, č.2, s. 157 - 177

GEYER, H. S., KONTULY, T. ed. (1996): *Differential Urbanization: Integrating Spatial Models*. Arnold, London, 340 s.

HAMÁČKOVÁ, J. (1997): Meziokresní migrace České republiky v letech 1961 - 1995. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 80 s.

HAMPL, M. (1982): Postavení Prahy v regionální struktuře Čech a vývoj migrace obyvatelstva. In: *Migrace do velkoměst Sborník. Acta Demographica V., Výzkumný ústav sociálně ekonomických informací*, s. 39 - 60

HAMPL, M., KUHN, K. (1993): Migratory trends in former Czechoslovakia. *Acta Universitatis Carolinae – Geographica*, 28, č. 1, Praha, s. 3 - 14

HAMPL, M. (1996): Vývoj systému osídlení v České republice. In: Hampl, M. (ed.): *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Praha, s. 35 - 45

HOLÁ, B. (2005): Změny ve sledování zahraniční migrace v České republice v posledních letech. *Demografie*, 47, č. 1, s. 70 - 73

- HORSKÁ, P., MAUR, E., MUSIL, J. (2002): Zrod velkoměsta. Paseka, Litomyšl, 352 s.
- HUBER, P. (2005): Inter-regional Mobility in the Accession Countries: A Comparison to EU-Member States. Working Paper in the Netherlands, 1980-98. *Housing Studies*, 19, č. 4, s. 601 - 616
- CHAMPION, A. G. ed. (1989): Counterurbanization: the Changing Face and Nature of Population Deconcentration. Edward Arnold, London, 320 s.
- ILLNER, M. (1982): K sociálním stránkám pražské migrace. In: *Migrace do velkoměst Sborník. Acta Demographica V., Výzkumný ústav sociálně ekonomických studií, Praha, 1982, str. 185 - 200*
- KÁRA, J. (1982): Některé geografické aspekty vnitřní migrační bilance Prahy. In: *Migrace do velkoměst Sborník. Acta Demographica V., Výzkumný ústav sociálně ekonomických studií, Praha, 1982, s. 162 - 184*
- KONEČNÁ, A. (1982): Migrační statistika v hl. m. Praze. In: *Migrace do velkoměst Sborník. Acta Demographica V., Výzkumný ústav sociálně ekonomických studií, Praha, 1982, s. 76 - 85*
- KOUBEK, J. (1982): Pražská migrace v posledních třiceti letech a její demografické, sociální a ekonomické aspekty. In: *Migrace do velkoměst Sborník. Acta Demographica V., Výzkumný ústav sociálně ekonomických studií, Praha, 1982, s. 105 - 152*
- KUHN, K. (1975): Geografická struktura migrace obyvatelstva v Čechách. Kandidátská disertace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra ekonomické a regionální geografie, Praha, 106 s.
- KUPISZEWSKI, M., DRBOHLAV D., REES P., DURHAM H. (1999): Vnitřní migrace a regionální populační dynamika – Česká republika na pozadí evropských trendů. *Geografie – Sborník ČGS*, 104, č. 2, s. 89 - 105
- LEE, E. S. (1969): A Theory of Migration, *Demography*, 3, č.1, s. 47 - 57
- MUTLOVÁ, A. (2006): Prostorová mobilita obyvatel ve Středočeském kraji, 1990 – 2002. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 84 s.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2000): Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace. *Geografie – Sborník ČGS*, 105, č. 4, s. 361 - 369
- PTÁČEK, P. a kol. (2005): Regionální aspekty vnitřní migrace v České republice v období 1991 – 2004 [online]. Dostupné na: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/\\$File/vladimir_polasek1.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/migrace/$File/vladimir_polasek1.pdf)> [11. 6. 2008]
- PETERSON, W. (1970): A General Typology of Migration. In: JANSEN, C. J. (ed): *Readings in the Sociology of Migration*, Pergamon Press, Oxford, s. 49 - 67
- RAVENSTEIN, E. G. (1885): The Laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 48, č. 6, s. 167 - 235

RAVENSTEIN, E. G. (1889): The Laws of migration. Journal of the Royal Statistical Society, 52, č. 6, s. 291 - 301

REES, P., KUPISZEWSKI, M. (1999): Internal Migration and Regional Population Dynamics in Europe: A Synthesis. Colletion Demography, Council of Europe, Strasbourg

SHAW, R. P. (1975): Migration Theory and Fact. A Review and Bibliography of Current Literature. Bibliography Series Number Five. Regional Science Research Institute, Philadelphia

ŠPAČEK, O. (1998): Migrace obyvatel v Praze 1992 – 1996. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 208 s.

ŠRITR, D. (1997): Migrační analýza zázemí Prahy s ohledem na suburbanizační procesy. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 99 s.

ŠUSTROVÁ, K. (2008): Vnitroměstská migrace v Praze v letech 1992 - 2006. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 137 s.

VAN DEN BERG, L. a kol. (1982): Urban Europe: A Study of Growth and Decline. vol. 1, Oxford: Pergamon Press, 162 s.

ZELINSKY, W. (1971): The Hypotethesis of the Mobility Transition. Geographical Review, 61, č. 2, s. 219 - 249

ZIPF, G. K. (1946): The PP/D Hypothesis on the Intercity Movement of Persons. American Soc. Review, 11, č. 10, s. 677 - 686

Pohyb obyvatelstva v České republice v roce 1993, 1994, 2003, 2004, ČSÚ, Praha

Sčítání lidu, domů a bytů 1991 – pramenné dílo, ČSÚ, Praha, 1992

Sčítání lidu, domů a bytů 2001 – pramenné dílo, ČSÚ, Praha, 2002

Demografická statistika – výsledky Hlášení o stěhování 1993, 1994, 2003, 2004, ČSÚ

PŘÍLOHY

Příloha 1 : Přistěhovalí do PMR, Prahy a zázemí 1993-94 a 2003-04

Příloha 2: Vystěhovalí z PMR, Prahy a zázemí 1993-94 a 2003-04

Příloha 3: Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 1993-94

Příloha 4: Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 2003-04

Příloha 5: Věková struktura vystěhovalých z PMR do krajských měst 1993-94

Příloha 6: Věková struktura vystěhovalých z PMR do krajských měst 2003-04

Příloha 7: Migrační proudy vysokoškoláků mezi PMR a krajskými městy 1993-94

Příloha 8: Migrační proudy vysokoškoláků mezi PMR a krajskými městy 2003-04

Příloha 9: Přistěhovalí VŠ do PMR na 1000 VŠ v krajských městech 93-94 a 03-04

Příloha 10: Podíl vystěhovalých VŠ do PMR z krajských měst na celku 93-94 a 03-04

Příloha 11: VŠ vystěhovalí (20-40) ze všech VŠ přistěhovalých do PMR 1993 a 2003

Příloha 12: VŠ přistěhovalí (20-40) ze všech VŠ vystěhovalých z PMR 1993 a 2003

Příloha 13: Podíl VŠ přistěhovalých do PMR z celku 1993-94 a 2003-04

Příloha 14: Intenzita VŠ migrace do PMR z krajských měst 1993-94 a 2003-04

Příloha 15: Podíl vystěhovalých z PMR podle rodinného stavu 1993-94

Příloha 16: Podíl vystěhovalých z PMR podle rodinného stavu 2003-04

Příloha 17: Podíl přistěhovalých do PMR podle rodinného stavu 1993-94

Příloha 18: Podíl přistěhovalých do PMR podle rodinného stavu 2003-04

Příloha 1 – Přistěhovalí do PMR, Prahy a zázemí 1993-94 a 2003-04

město	PMR		PRAHA		ZÁZEMÍ	
	1993-94	2003-04	1993-94	2003-04	1993-94	2003-04
OLOMOUC	79	125	71	104	8	21
ČESKÉ BUDĚJOVICE	148	157	136	134	13	23
OSTRAVA	179	367	159	310	20	57
PLZEŇ	207	238	198	211	9	27
KARLOVY VARY	108	164	98	151	10	14
LIBEREC	132	222	128	195	4	27
ÚSTÍ NAD LABEM	132	291	112	262	20	29
HRADEC KRÁLOVÉ	163	208	146	183	17	25
PARDUBICE	139	130	130	115	9	15
BRNO	220	578	203	502	17	76
ZLÍN	56	115	54	97	3	18
JIHLAVA	49	86	46	75	4	11
CELKEM	1609	2678	1478	2337	131	341

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, zázemí = Praha – východ, Praha - západ

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

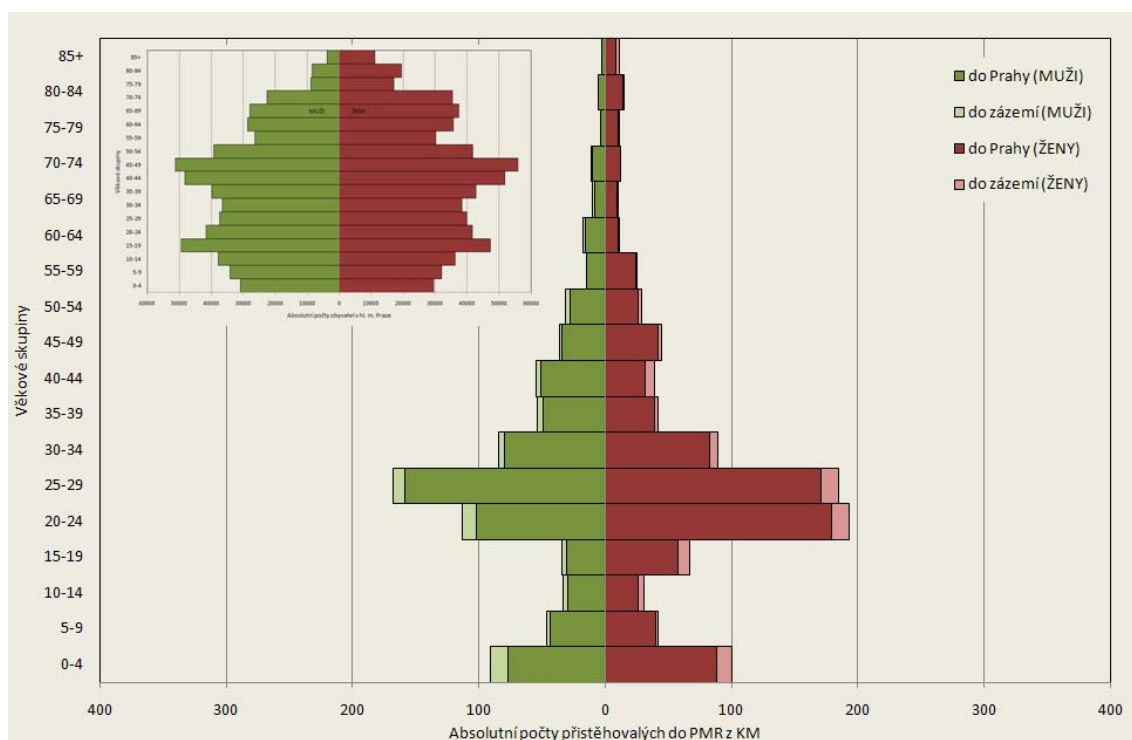
Příloha 2 – Vystěhovalí z PMR, Prahy a zázemí 1993-94 a 2003-04

město	PMR		PRAHA		ZÁZEMÍ	
	1993-94	2003-04	1993-94	2003-04	1993-94	2003-04
OLOMOUC	69	39	67	35	3	4
ČESKÉ BUDĚJOVICE	139	88	123	81	16	7
OSTRAVA	79	86	78	75	1	11
PLZEŇ	131	132	123	123	8	9
KARLOVY VARY	59	44	56	39	3	5
LIBEREC	101	100	96	93	6	7
ÚSTÍ NAD LABEM	87	99	76	91	12	8
HRADEC KRÁLOVÉ	105	109	92	105	14	4
PARDUBICE	79	67	73	62	6	6
BRNO	154	143	138	125	17	18
ZLÍN	41	32	39	29	2	3
JIHLAVA	30	33	26	32	4	1
CELKEM	1072	970	983	888	89	82

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, zázemí = Praha – východ, Praha - západ

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

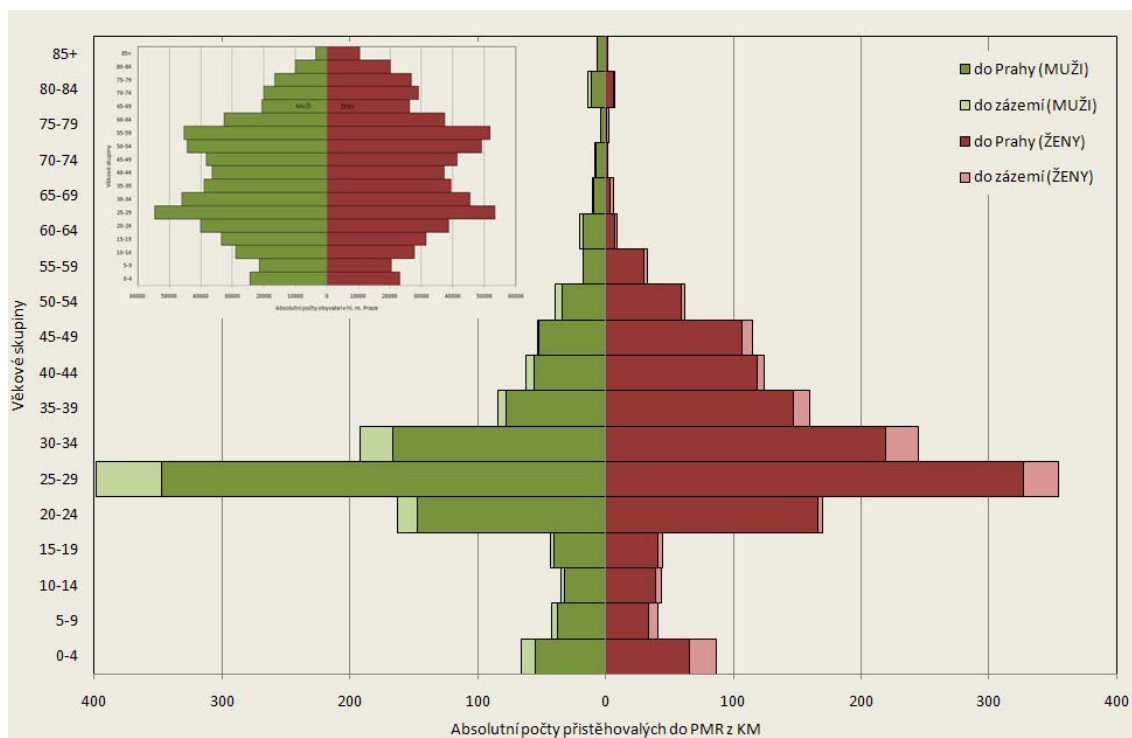
Příloha 3 – Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

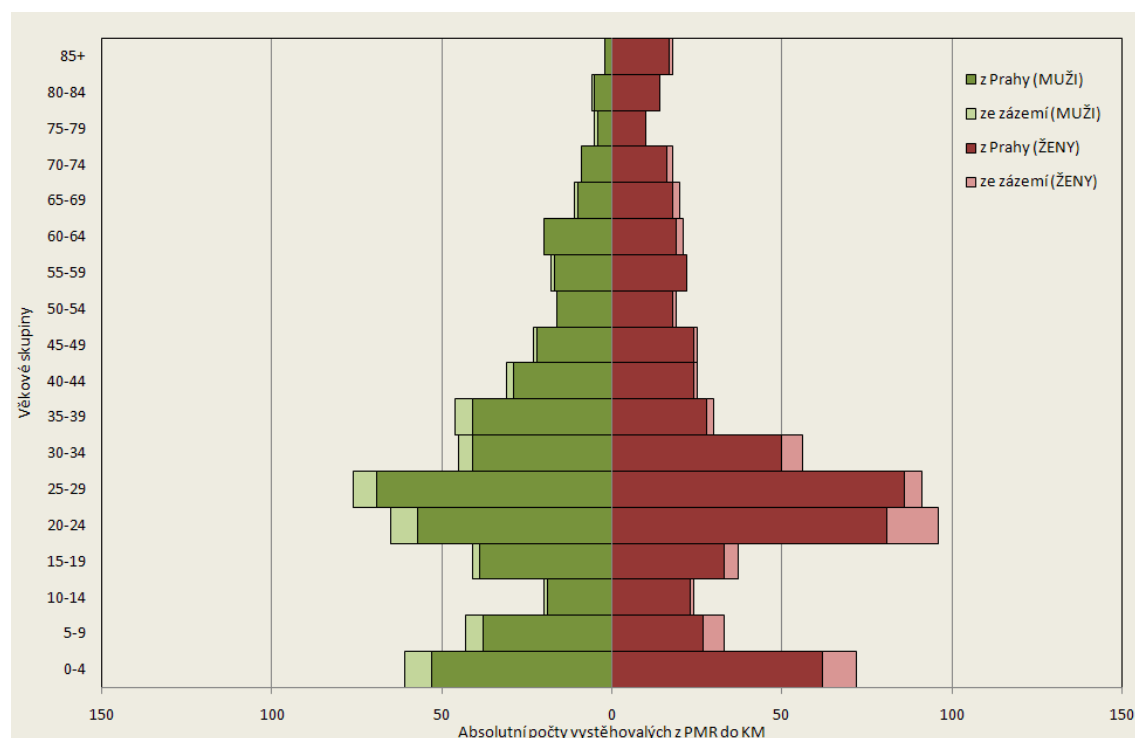
Příloha 4 – Věková struktura přistěhovalých do PMR z krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

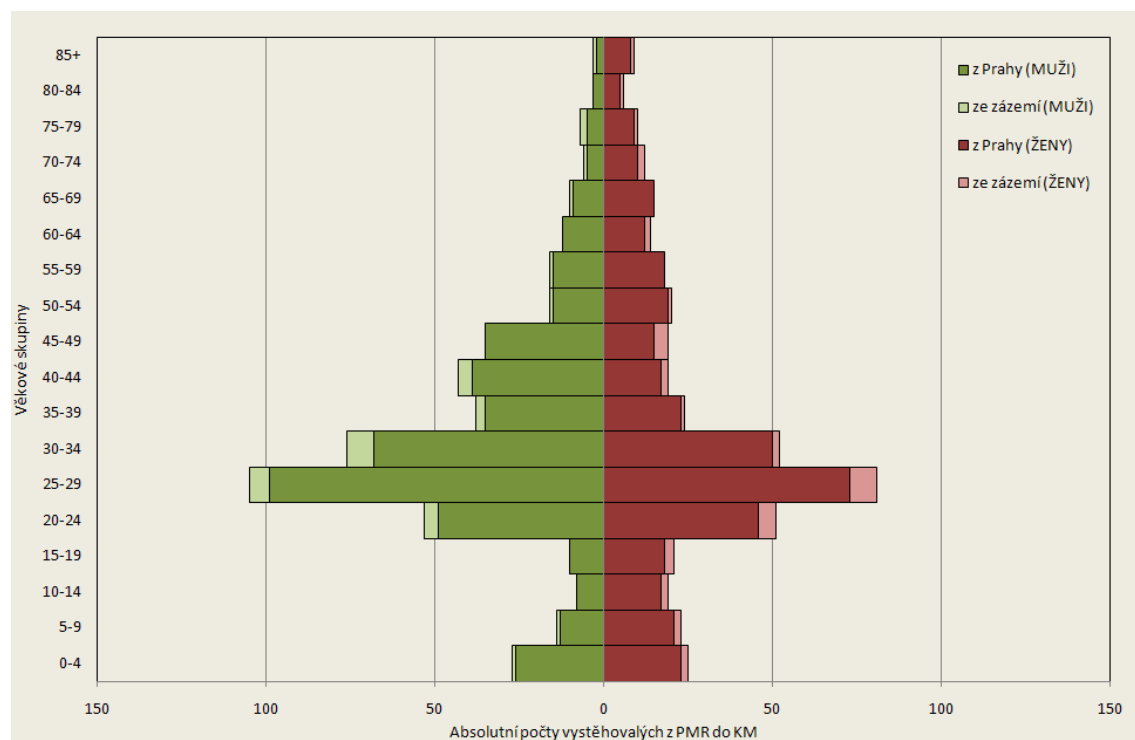
Příloha 5 – Věková struktura vystěhovaných z PMR do krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

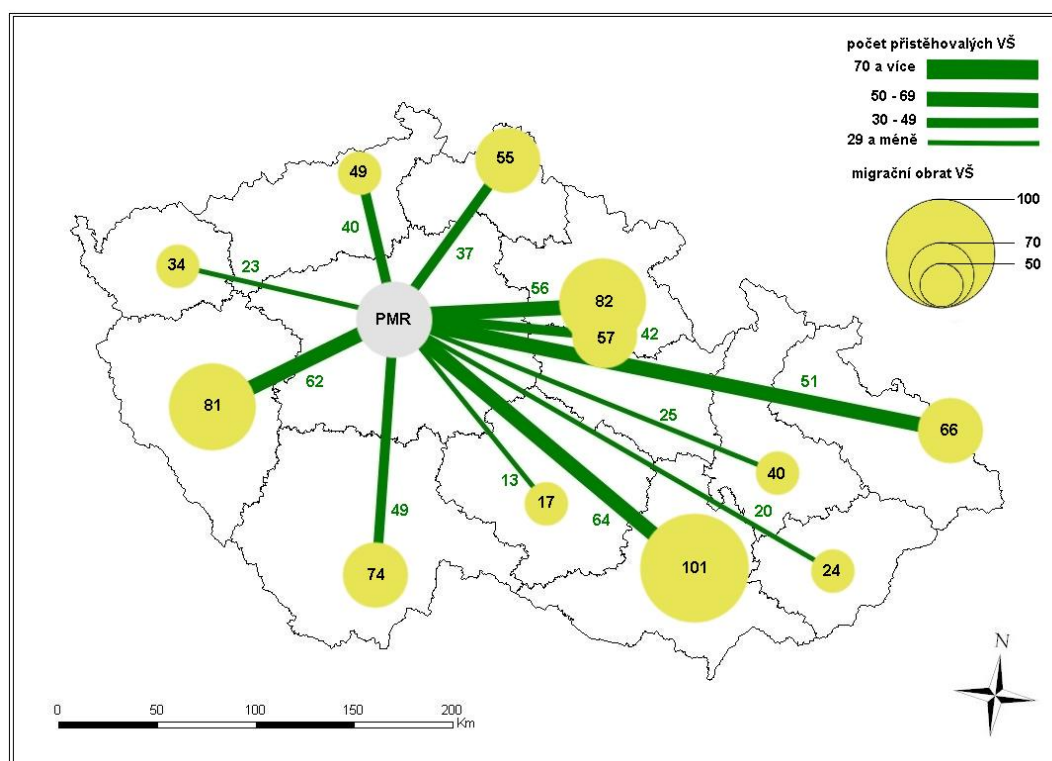
Příloha 6 – Věková struktura vystěhovaných z PMR do krajských měst 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

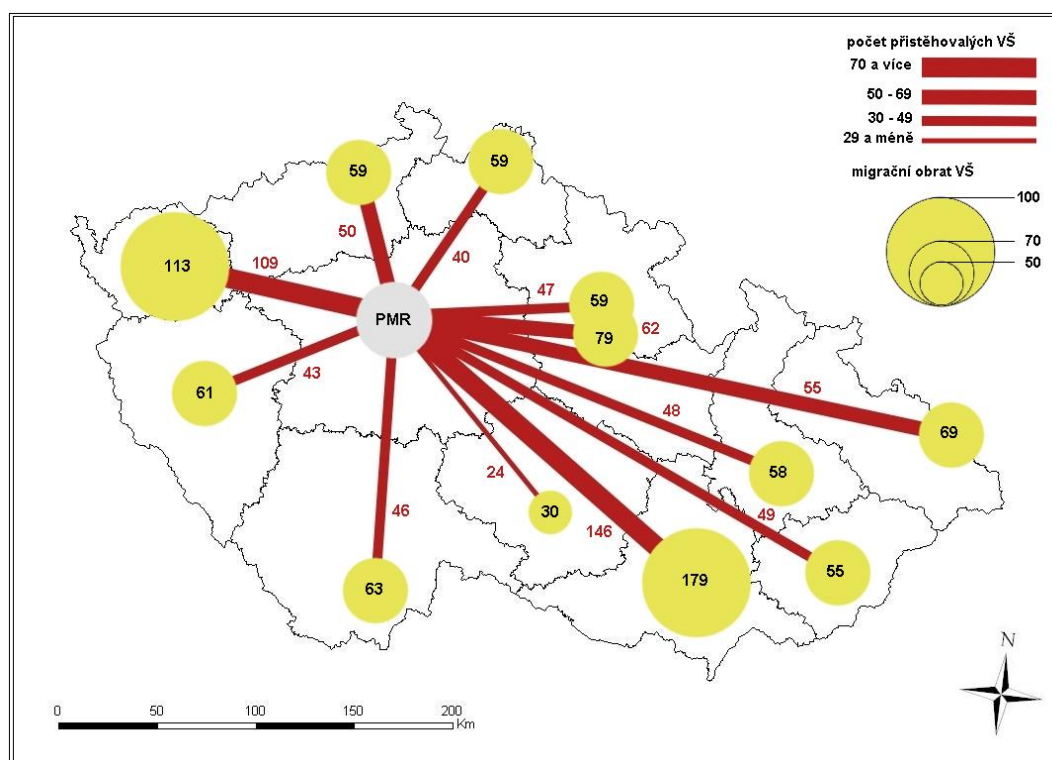
Příloha 7 – Migrační proudy vysokoškoláků mezi PMR a krajskými městy 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Příloha 8 – Migrační proudy vysokoškoláků mezi PMR a krajskými městy 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Příloha 9 – Přistěhovalí VŠ do PMR na 1000 VŠ v krajských městech 93-94 a 03-04

město	1991 celkový počet VŠ	1993-94 vystěhovalí VŠ	vystěhovalí VŠ na 1000 VŠ	2001 celkový počet VŠ	2003-04 vystěhovalí VŠ	vystěhovalí VŠ na 1000 VŠ
BRNO	47005	64	1,4	57758	146	2,5
OSTRAVA	13835	51	3,7	27839	109	3,9
ZLÍN	6488	20	3,1	8369	49	5,9
JIHLAVA	3211	13	4,0	4087	24	5,7
PARDUBICE	7638	42	5,5	9425	50	5,3
HRADEC KRÁLOVÉ	9672	56	5,8	12011	62	5,2
KARLOVY VARY	3697	23	6,2	4425	40	9,0
ÚSTÍ NAD LABEM	5213	40	7,7	6556	43	6,6
LIBEREC	7323	37	5,1	9334	47	5,0
ČESKÉ BUDĚJOVICE	8671	49	5,7	10607	46	4,3
PLZEŇ	14362	62	4,3	17816	55	3,1
OLOMOUC	10399	25	2,4	13502	48	3,6
CELKEM	137514	482	4	181729	718	4

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

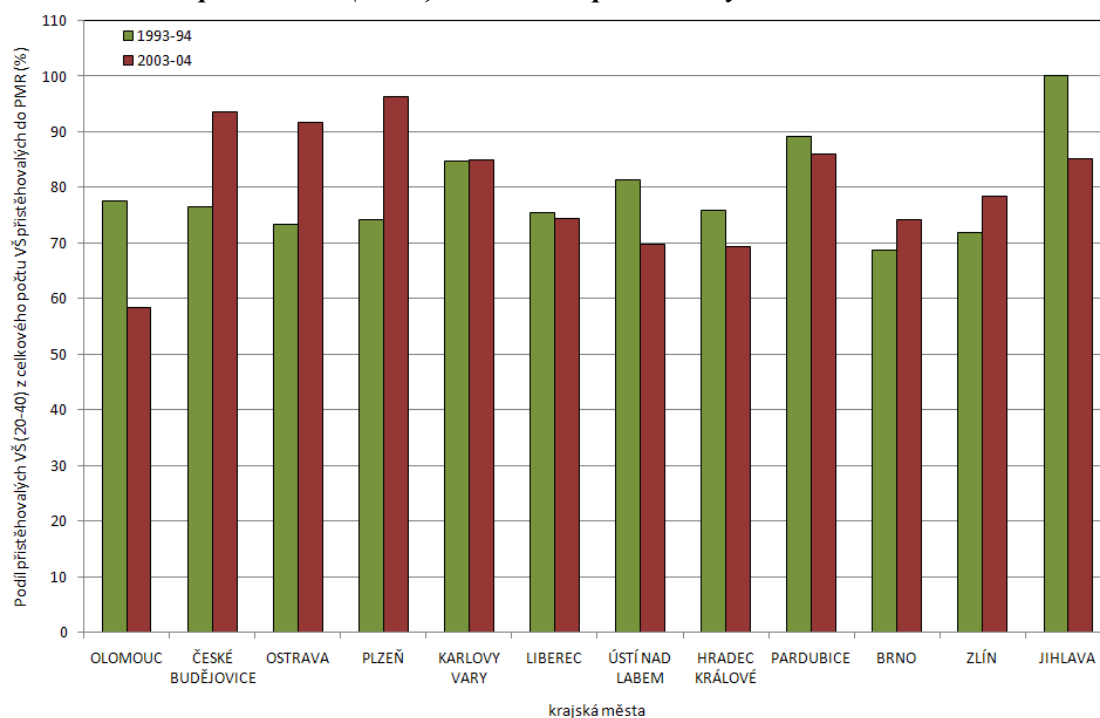
Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Příloha 10 – Podíl vystěhovalých VŠ do PMR z krajských měst na celku 93-94 a 03-04

město	1993-94			2003-04		
	vyst. VŠ celkem	vyst. VŠ do Prahy	podíl VŠ do Prahy na celku	vyst. VŠ celkem	vyst. VŠ do Prahy	podíl VŠ do Prahy na celku
BRNO	490	64	13,1	894	146	16,3
OSTRAVA	380	51	13,4	512	109	21,3
ZLÍN	139	20	14,4	220	49	22,3
JIHLAVA	82	13	15,9	113	24	20,8
PARDUBICE	181	42	23,2	209	50	23,9
HRADEC KRÁLOVÉ	219	56	25,6	250	62	24,8
KARLOVY VARY	110	23	20,9	126	40	31,7
ÚSTÍ NAD LABEM	128	40	31,3	141	43	30,5
LIBEREC	144	37	25,7	161	47	29,2
ČESKÉ BUDĚJOVICE	179	49	27,4	193	46	23,8
PLZEŇ	208	62	29,8	297	55	18,5
OLOMOUC	216	25	11,6	270	48	17,8
CELKEM	2476	482	19,5	3386	718	21,2

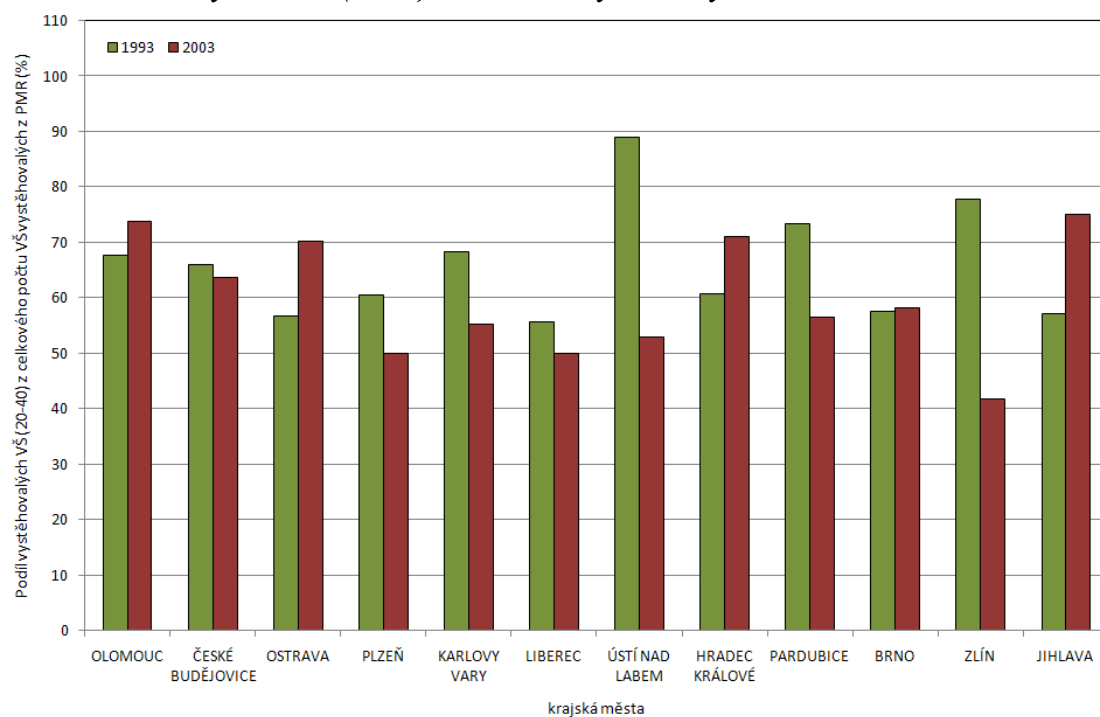
Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Příloha 11 – VŠ přistěhovalí (20-40) ze všech VŠ přistěhovalých do PMR 1993 a 2003

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

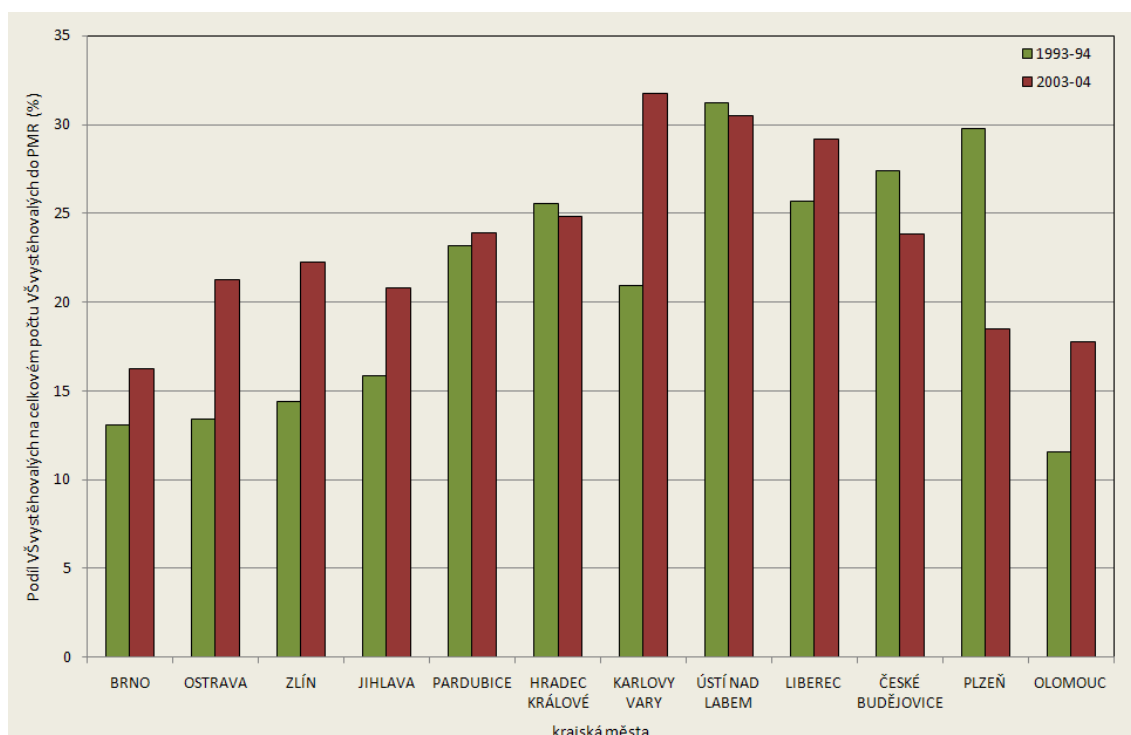
Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Příloha 12 – VŠ vystěhovalí (20-40) ze všech VŠ vystěhovalých z PMR 1993 a 2003

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

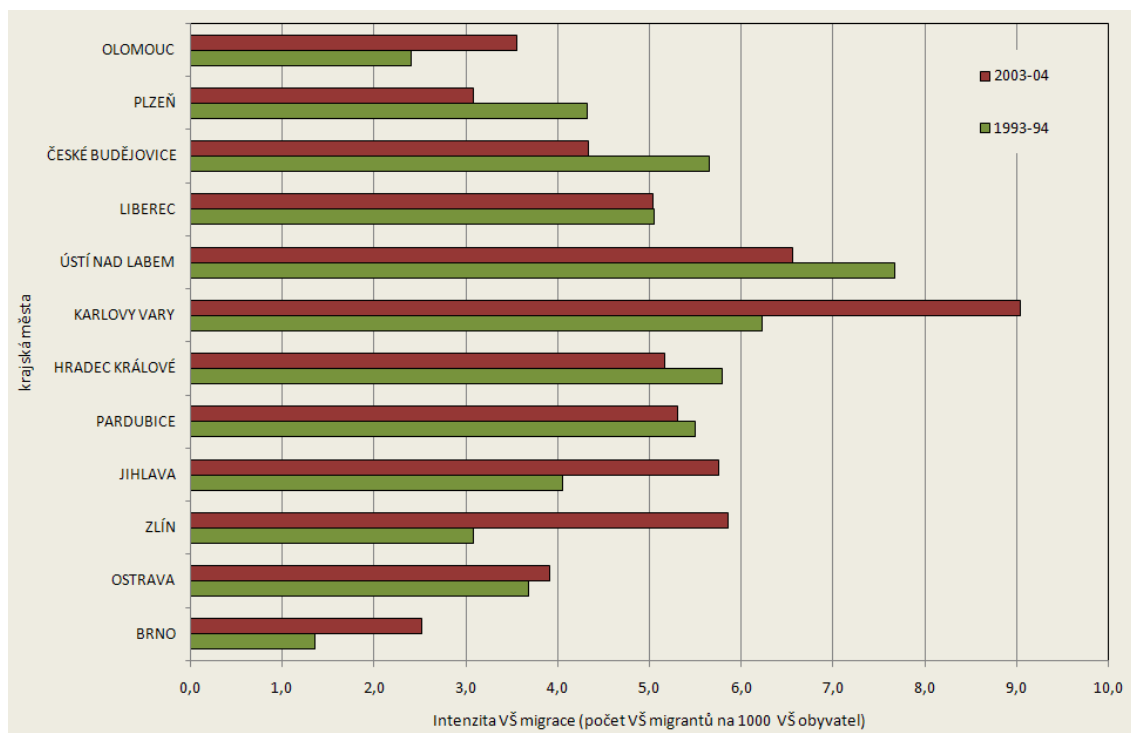
Příloha 13 – Podíl VŠ přistěhovaných do PMR z celku 1993-94 a 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

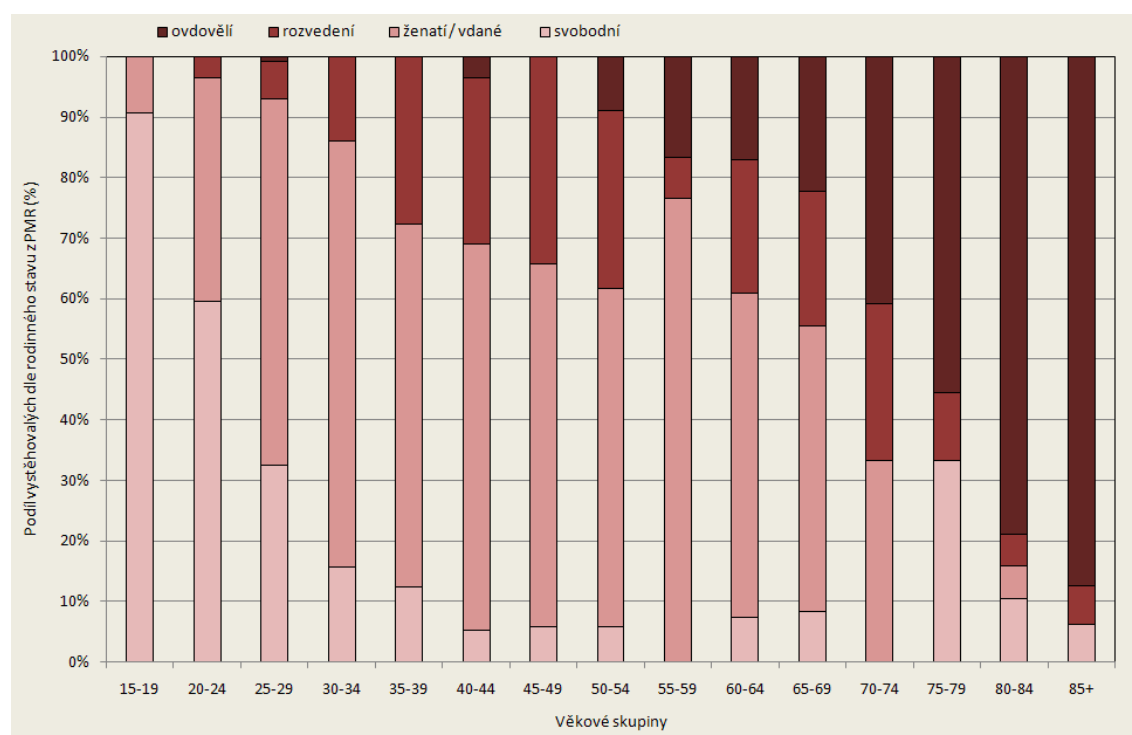
Příloha 14 – Intenzita VŠ migrace do PMR z krajských měst 1993-94 a 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

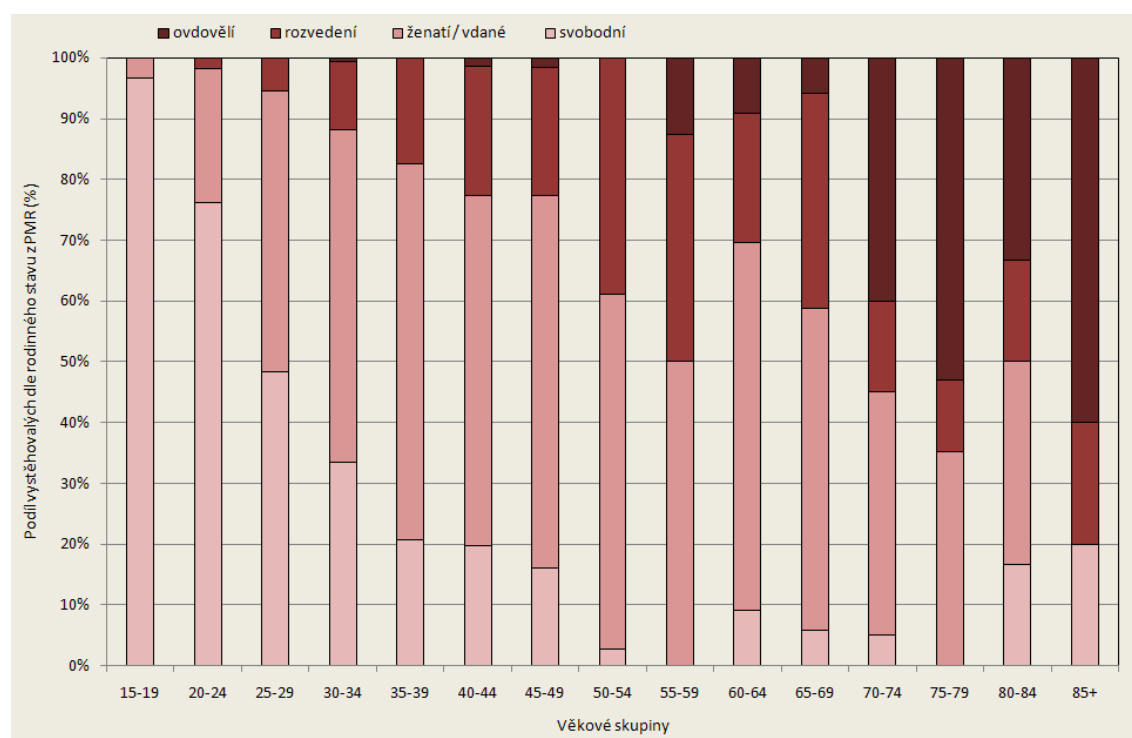
Příloha 15 – Podíl vystěhovaných z PMR podle rodinného stavu 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

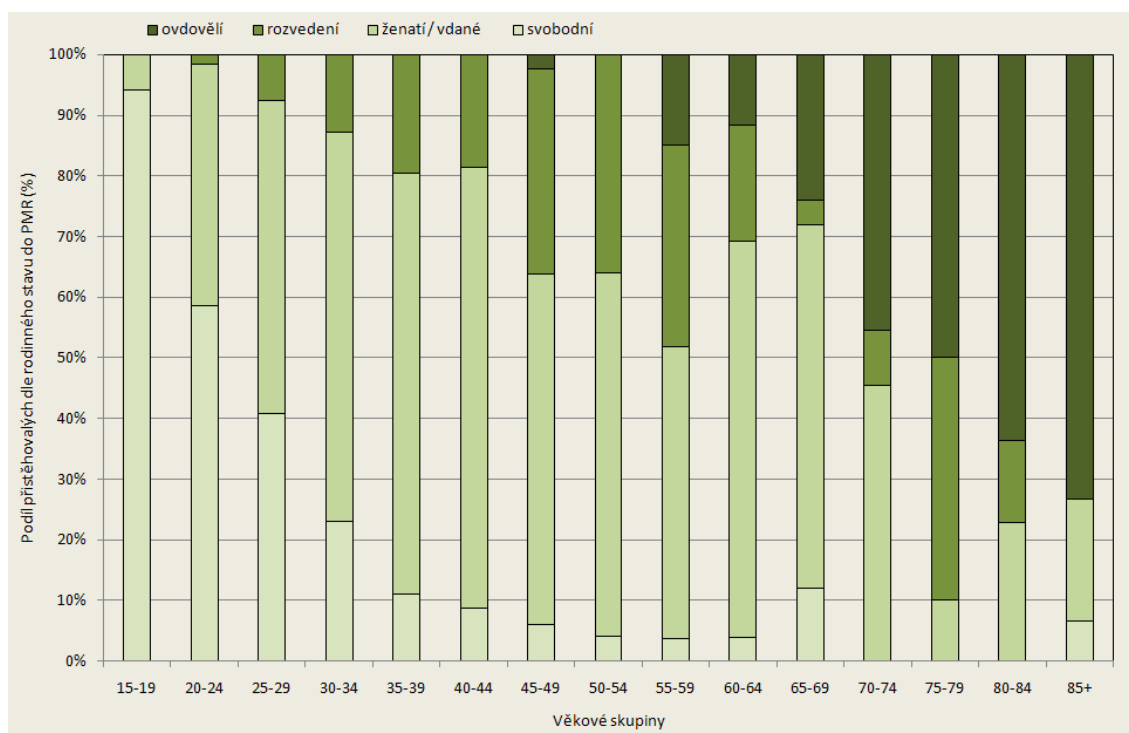
Příloha 16 – Podíl vystěhovaných z PMR podle rodinného stavu 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

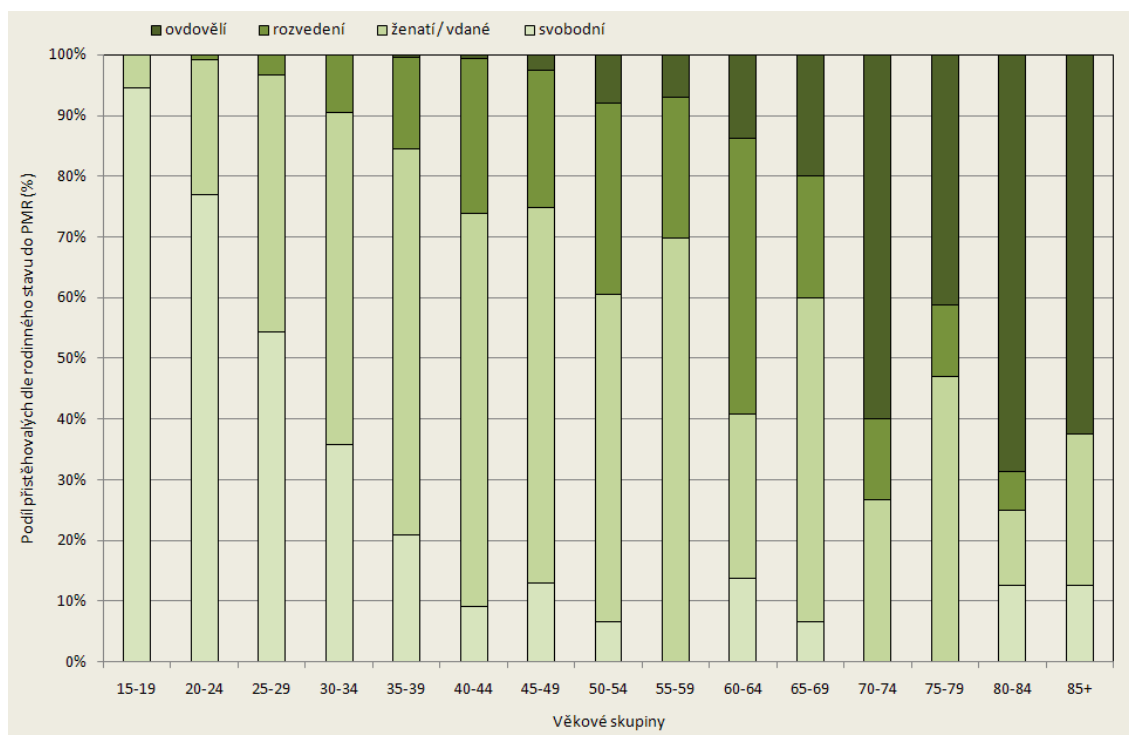
Příloha 17 – Podíl přistěhovaných do PMR podle rodinného stavu 1993-94

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ

Příloha 18 – Podíl přistěhovaných do PMR podle rodinného stavu 2003-04

Poznámky: PMR = Pražský metropolitní region, KM = krajská města

Zdroj: vlastní výpočty z databáze ČSÚ